

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**ORTAÖĞRETİM RESİM DERSLERİNDE VE EGZERSİZ
PROGRAMLARINDA FİĞÜR MEKAN
İLİŞKİSİNİN ÖNEMİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Şener ÇEVGEN

İstanbul - 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**ORTAÖĞRETİM RESİM DERSLERİNDE VE EGZERSİZ
PROGRAMLARINDA FİĞÜR MEKAN
İLİŞKİSİNİN ÖNEMİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Şener ÇEVGEN

Danışman: Prof. Dr. Erol BULUT

İstanbul - 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ORTAÖĞRETİM RESİM DERSLERİNDE VE EGZERSİZ
PROGRAMLARINDA FİĞÜR MEKAN
İLİŞKİSİNİN ÖNEMİ**

Şener ÇEVGEN

(Orijinal)
İmzalar

Danışman : Prof. Dr. Erol BULUT

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ümran BULUT

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Sefer ADA

RESİM- İŞ ÖĞRETMENLİĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İstanbul, 2007

ÖNSÖZ

Sanat elbette ki toplum ile iç içe olan ve yaşadığı topluma vasıflar kazandıran bir olgudur, sanatçı ise bu yapı içerisinde “toplumun gözü” rolünü üstlenmektedir. Topluma buluşları ve yenilikleri ile yön verir, ivme kazandırır. Fakat bilinmelidir ki sanatçı vasfına erişmek için kişinin belirgin ve katı kuralları olan bir akademik sanat eğitimi alması gereklidir.

Ben ise "Sanat Eğitiminde Figür-Mekan İlişkisi" isimli tez çalışmamda bu akademik kuralların temel öğelerinden olan resimde Figür- Mekan ilişkisini desen ve önemi temelinde ele alacak, ayrıca konunun, resim tarihinde belirgin kompozisyon örneklemelerinin, ilkel - çağdaş zaman aralığında Rönesans ve Barok dönemlerden örneklerini vurgulayarak konunun sanat tarihindeki öneminin açıklığa kavuşmasına çalışacağım. Bu inceleme sonunda Türk Milli Eğitim Sistemi Ortaöğretim kurumları ders müfredatlarında ve haftalık 6 saatten oluşan egzersiz programlarında eksik olduğunu tespit ettiğim; desen ve desen temelli figür-mekân ilişkisi konularının önemini vurgularken, sonuç bölümünde çözüm önerilerimi sunacağım.

Çözüm önerilerimin sanat eğitimine olumlu katkılarda bulunmasını dilerken, tezimin yazım aşamasında tecrübeleri ve sanat bilgisi ile beni yönlendiren, hocam Prof. Dr. Erol BULUT'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2007

Şener ÇEVGEN

ÖZET

"Ortaöğretim Resim Eğitiminde Figür ve Mekan İlişkisi" adlı tezimin ikinci bölümünde "Figür ve Mekan" kelimelerinin terim olarak anlamlarını açıklamak ve öğelerini tanımlamak ile başladığım tezime, figür ve mekanın sanat tarihi içindeki gelişim süreçlerini irdeleyerek devam ettim. Dördüncü Bölümde ise figür, mekan ve desen konularının ortaöğretim Resim Dersi Müfredat Programları içerisinde yetersiz olarak uygulandığını ve yetenek sınavlarına girecek olan öğrencilere hitap edemediği gerçeğini ortaya koymaya çalıştım. Sonuç bölümünde ise yetenek sınavlarına hazırlanan öğrencilere uygulanacak düzeyde, etkin bir egzersiz programının planını oluştururken diğer bir yandan da resim dersi öğretmenlerine kendilerini geliştirebilecekleri bir platform oluşturmaya çalıştım.

ABSTRACT

In the process of my thesis, I continued to examine the development of figure and space through art history as well as I initially started to study the meaning of vocabulary; 'Figure and space' and its essential elements in the second part of my thesis, titled 'Figure and Space Relationship in the Secondary Art Education'.

In the third part, I mainly tried to emphasize that during the drawing courses in the secondary art education, figure, space and drawing as subjects are not being given and applied properly in the curriculum. Beyond that I have come across and displayed that these issues are not addressed directly to the students who would participate in the artistry exam.

In the conclusion, I suggested an effective practice programme which would be applied for the students. Therefore, that aspect would be suitable to perform easily for the candidates who are preparing themselves for the artistry exam. In addition to that we offered and created a strong structure for the art teachers that would enable them to better themselves.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
RESİM LİSTESİ.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x

I. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Alt Problemler.....	2
Amaç	2
Önem.....	2
Sayıtlılar.....	2
Sınırlılıklar	3
Veri Toplama Teknikleri.....	3
Metot.....	3

II. BÖLÜM: FİGÜR, MEKAN TERİMLERİNİN AÇILIMLARI VE SANAT TARİHİ İÇERİSİNDEKİ GELİŞİM SÜREÇLERİ	4
2.1. Mekan	4
2.1.1. Düzlem	5
2.1.2. Derinlik (Perspektif).....	7
a) Çizgi Perspektifi.....	10
b) Renk Perspektifi	12
2.2. Sanat Tarihinde Kullanılan Mekan Türleri ve Kompozisyon	14
2.2.1. Dış Mekan (Peyzaj).....	15
2.2.2. İç Mekan (Enteriyör).....	19
2.2.3. İç Mekan ile Dış Mekanın Birarada Kullanılması - İç Mekandan Dış Mekana Bakış (Eksteriyör)	20
2.2.4. Soyut Mekan.....	22
2.3. Figür	24

III. BÖLÜM: SANAT TARİHİ SÜRECİNDE FİGÜR VE

MEKAN İLİŞKİSİ	27
3.1. İlkel Çağlarda Figür ve Mekan İlişkisi	27
3.2. Mısır Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi	29
3.3. Girit Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi	30
3.4. Yunan Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi	31
3.4.1. Arkaik Dönem (MÖ 7. yy)	31
3.4.2. Klasik Dönem (MÖ 5-4. yy)	31
3.4.3. Hellenistik Dönem (M.Ö.4-3.yy)	32
3.4.4. Antik Yunan Sanatında Figüratif Vazo Resimleri	33
3.5. Roma ve Bizans Sanatlarında Figür ve Mekan İlişkisi	33
3.6. Rönesans Resim Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi	34
3.7. Barok Resim Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi	39
3.8. Çağdaş Resim Sanatlarında Figür ve Mekan İlişkisi	43
3.9. Türk – Osmanlı Resim Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi	44

IV. BÖLÜM: ORTAÖĞRETİM SANAT EĞİTİMİNDE FİGÜR VE

MEKAN İLİŞKİSİNİN YERİ VE ÖNEMİ	49
4.1. Müfredat Programlarının Yetenekli Öğrencilere Yönelik Olmaması	49
4.2. Sınırlı Bölgede Araştırdığım Ortaöğretim Kurumlarının Egzersiz Programları	51
4.3. Pendik Bölgesindeki Ortaöğretim Kurumlarının Desen Çalışmalarından Örnekler	64
4.4. Ortaöğretim Resim Dersi Egzersiz Programlarının Genel Görünümü	69
4.5. Ortaöğretim Resim Dersi Öğretmenlerimizin Genel Durumu	71

5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....

5.1. Sonuç	72
5.2. Öneriler	72
5.2.1. Ortaöğretim Resim Dersine Örnek Egzersiz Planı	73
5.2.2. Ortaöğretim Resim Dersi Öğretmenlerimizin Kendilerini Geliştirebilmeleri İle İlgili Öneriler	75
5.2.3. İl-İlçe Kültür ve Sanat Heyetleri	75
5.2.4. İl-İlçe Kültür ve Sanat Heyetlerine Öğretmen Seçimi	76

KAYNAKÇA

RESİM LİSTESİ

Resim 1.	Jan Vermeer, "Ressam ve Modeli"	8
Resim 2.	Üç Boyutlu Kutu	9
Resim 3.	Tek Kaçış Noktalı Perspektif	11
Resim 4.	Üç Kaçış Noktalı Perspektif	12
Resim 5.	François Millet, "Başak Toplayan Kadınlar"	17
Resim 6.	Neşet Günel, "Sorun-Sorum"	18
Resim 7.	Leonardo Da Vinci, "Son Akşam Yemeği"	19
Resim 8.	Erol Bulut, "Şüpheli Ölüm"	21
Resim 9.	Mağara Resmi, Lascaux, Fransa	25
Resim 10.	"Çakal Suratlı Tanrı Anubis"	30
Resim 11.	Miron, "Disk Atan Atlet"	32
Resim 12.	Bizans İkonası	34
Resim 13.	Lorenzo di Credi, "Venüs"	36
Resim 14.	Paolo Ucello, "San Romano Savaşı"	36
Resim 15.	Leonardo da Vinci, "Cenin"	38
Resim 16.	J. Louis David, "Horas Kardeşlerin Yemini"	42
Resim 17.	Levni, "Askerler"	46
Resim 18.	A. Umur Deniz, "Çöp Toplayanlar"	48
Resim 19.	Yağmur TAÇYILDIZ, Yaş: 17, Sınıf: 11/F	64
Resim 20.	Yağmur TAÇYILDIZ, Yaş:17, Sınıf:11/F	65
Resim 21.	Nevin DUYGULU, Yaş: 16, Sınıf: 10/A	66
Resim 22.	Begüm Özge KOÇHAN, Yaş: 17, Sınıf: 11/D	67
Resim 23.	Begüm Özge KOÇHAN, Yaş: 17, Sınıf:11/D	67
Resim 24.	Sevda TANSÖZLÜ, Yaş: 17, Sınıf: 11/D	68
Resim 25.	Sevda TANSÖZLÜ, Yaş: 17, Sınıf: 11/D	68
Resim 26.	Sevda TANSÖZLÜ, Yaş.17, Sınıf:11/D	69

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Lise 3 Resim Dersi Ünite Planı	50
Tablo 2: Alparslan Lisesi Egzersiz Yıllık Planı.....	53-54
Tablo 3: Kaynarca Şevket Sabancı Lisesi Egzersiz Yıllık Planı	55-56-57
Tablo 4: Pendik Lisesi Egzersiz Yıllık Planı	58-59
Tablo 5: 80. Yıl Nuh Çimento Lisesi Egzersiz Yıllık Planı	60-61-62
Tablo 6: Önerdiğim Örnek Egzersiz Planı.....	73

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	:	Adı geçen eser
a.g.m.	:	Adı geçen makale
Bkz	:	Bakınız
G.S.F.	:	Güzel Sanatlar Fakülteleri
G.S.L.	:	Güzel Sanatlar Liseleri
M.E.B.	:	Milli Eğitim Bakanlığı
M.E.M.	:	Milli Eğitim Müdürlükleri
s.	:	Sayfa
T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
Dr.	:	Doktor

I. BÖLÜM: GİRİŞ

Problem

Tezimde başlangıçta yola çıktığım ve üzerinde yoğunlaşacağım ana problem Desen ve Figür Mekan konularının öneminin yeterince algılanamaması ve Ortaöğretim resim dersi egzersiz programlarının bu olguları temel alan sağlam bir yapıda oluşturulamamaları gerçeğidir. Ortaöğretim resim dersi müfredat programlarında sadece 12 ders saati olarak uygulanan "Canlı Modelden-Figürden Desen" çalışması resim sanatının temelini oluşturmakta ve yetenek sınavlarına hazırlanan yetenekli öğrencilere yeterli olamamaktadır.

Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri yetenek sınavlarına hazırlanan ortaöğretim (Normal Lise) öğrencileri Desen ve Figür Mekan konularını temel alan programlandırılmış bir eğitime ihtiyaç duymaktadırlar. Bu düzeyde bir eğitimi ortaöğretim resim dersi müfredat programlarında bulamayan öğrenciler okul dışındaki özel kurslara yönelmektedirler. Milli Eğitim Sisteminin genel amaçları doğrultusunda ortaöğretimden çıkan bir öğrenci üniversiteyi kazanabileceği bilgiye ve donanıma erişmiş olmalı ve özel kurslara gitmek zorunda kalmamalıdır. Elbette ki halihazırda uygulanan ve yetenekli yeteneksiz ayırt etmeden bütün öğrencilere hitap eden ortaöğretim Resim dersi müfredatını sadece yetenekli öğrencilere hitap edecek biçimde değiştirmek doğru olamaz ve kabul edilemez. O halde bu yetenekli öğrencilere mevcut eğitim sistemi içerisinde bir çözüm aranmalıdır? Milli Eğitim Sistemi bu problemi de egzersiz programları ile çözme noktasına gitmektedir. Fakat belirgin bir müfredata ve plana dayanmayan bu egzersiz programları tamamen resim dersi öğretmenlerinin inisiyatifine bırakılmıştır. Tezime sınırlılık olarak aldığım Pendik bölgesi ortaöğretim kurumları resim dersi egzersiz programlarını incelediğimde, egzersiz yapan okullarda resim öğretmenlerinin, öğrencilere resim sanatını sevdirci iyi niyetli çalışmalar yaptıklarını algılamakla beraber bu egzersiz programlarının bir ortaöğretim son sınıf öğrencisine, yetenek sınavını kazandırıcı nitelik taşımadığını söyleyebilmekteyim. Resim dersi öğretmenlerinin bu konuda bilinçlendirilmeleri gerektiğini düşünmekteyim.

Alt Problemler

Bu sistemi hayata geçirebilmek için, temelde n gördüğüm ana problemlerin yanı sıra alt problemlerde bulunmaktadır. Bunların birincisi milli eğitim kadrolarında mevcut resim öğretmenlerinden büyük bir bölümünün kendilerini geliştirmek hususunda isteksiz davrandıklarını ve haliyle yetenekli öğrencilere hitap ederken kısır kaldıklarını dşnmektedirim. Ayrıca resim dersi ğretmenlerinin birbirleri ile ortak çalışacakları bir platformları bulunmamaktadır. Öğretmenlerin hem kendilerini geliştirecekleri hem de birbirleri ile iletişim kurabilecekleri ortam ve kurumsal yapılaşma oluşturulmalıdır. Ben tezimde bu sorunların çözümü üzerinde duracak ve sonuç bölümünde önerilerimi sunacağım.

Amaç

Tezimi yazmaktaki genel amacım Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri Yetenek sınavına girecek olan yetenekli öğrencileri ihtiyaçları olan bilgiye ve kapasiteye ortaöğretim içinde eriştirmek, özel kursların hakimiyetinden öğrencileri kurtarmaktır. Genel amacımın yanı sıra milli eğitim kadrolarındaki resim dersi öğretmenlerine kendilerini geliştirebilecekleri bir ortam hazırlama amacını da gtmektedirim.

nem

Tezimde üzerinde duracağım "Desen" ve ondan kaynağını alan "Figür Mekan İlişkisi" konuları, yetenekli ğrencilerin Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri yetenek sınavlarına hazırlanmalarında en önemli konu başlıklarıdır.

Sayıtlar

Araştırmada kullanılan kaynaklar, araştırma kapsamında yer alan konuları açıklayıcı nitelikte olup ulaşılamayan bazı önemli ve temel kaynaklar açısından da bibliyografik bir nitelik taşımaktadır.

Sınırlılıklar

Sınırlılık olarak İstanbul Pendik bölgesinde bulunan 17 lise baz alınmış ve araştırmalarım bu okulların resim dersi egzersiz programları üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmada incelenen her bölümün içeriğinin çok geniş ve kapsamlı olmasından dolayı konu ile ilgili temel kaynakların kullanılmasına öncelik verildi. Orijinal kaynakların bir çoğuna ulaşamaması bazı ana kaynakların kullanımı konusunda sınırlılık yarattı.

Veri Toplama Teknikleri

Konu ile ilgili her türlü birincil ve ikincil kaynaklar; kitaplar, dergiler, ansiklopediler, sözlükler, üniversite ders notları, araştırmalar, internet ve benzeri incelendi, elde edilen bilgiler süzgeçten geçirilerek değerlendirildi. 2. ve 3. bölümlerde işlenen sanat tarihi ağırlıklı konularda anlatım ve karşılaştırma tekniği kullanıldı. Öneriler bölümündeki örnek egzersiz planının oluşturulması için iki ayrı okulda ve iki eğitim öğretim yılında yetenekli öğrencilerle beraber, uygulama ve deneme yöntemi hayata geçirilerek olumlu sonuç alındı. Bölgedeki diğer okullar araştırıldı egzersiz planları incelendi.

Metot

Figür ve mekan türlerinin açılımları ve sanat tarihi içerisindeki gelişim süreçleri bölümünde yöntem olarak kütüphane, internet, üniversite notları, müfredat programları gibi kaynakların incelenmesi ve değerlendirilmesi yöntemi kullanılırken, prensip olarak sanat tarihinde önemli kaynaklar olarak bilinen temel kitapların düşünce sistemlerinden uzaklaşmama çabasına girildi. Sınırlılık olarak aldığım Pendik bölgesinde 17 adet lise olduğu tespit edilmiş ve bu 17 lisenin 4 tanesinin resim dersi egzersiz programı uyguladığı saptanmıştır. Bu 4 lise ile ortak çalışmalar yapma metodu izlenerek Pendik bölgesinde toplam 44 öğrenci üzerinde çalışma yapılmıştır.

II. BÖLÜM: FİGÜR, MEKAN TERİMLERİNİN AÇILIMLARI VE SANAT TARİHİ İÇERİSİNDEKİ GELİŞİM SÜREÇLERİ

2.1. Mekan

"Özellikle klasik resimde anlatılmak istenenin geçtiği, resmin kendi içerisindeki, üç boyut yanılsamasının da kullanıldığı uzay boşluğa verilen isimdir."¹ Mekan kavramı resimde ve mimaride dış veya iç görünüm olmak üzere bir atmosfer parçası ve içindeki formlardan oluşan, bu olguların biçimleri ve renkleri ile birbirleri arasındaki ilişkilerden, birbirlerine bazen tamamlayıcı, bazen tezat bazen ritmik tesirlerinden oluşan, izleyicinin göz-beyin kombinasyonunda algılanan olgudur. "Her türlü form çalışması bir mekan düzenlemesi olarak nitelenebilir. Mekan bir bakıma, içinde görülen veya görülmeyen fakat ne olursa olsun duyulan renk ve form unsurlarının etkili oldukları, birbirleri ile bağıntılı bulundukları ve zaman zaman birbirlerine tesir ettikleri yerdir."²

"Sanatçıları özellikle ilgilendiren yanılsamalar arasında aslında düz olan resim yüzeyinde yaratılan mekan duygusu da önemli yer tutar. Bu mekan duygusu çeşitli yöntemler ve hileler ile elde edilir. Bunlardan birisi nesneleri birbirleri ile mantıklı ilişkiler içerisinde yerleştirmektir. Bir başka gelenek, ölçüye dikkat etmektir. Renkler arası ilişkilerde koyular izleyiciden uzaklaşır; açıklar ona doğru gelirler ussal mekan yanılsaması yaratmak için yararlıdır."³ Resimde mekan figürler, formlar-objeler ve bunların renkleri ile algılanır ve sanatın tarihsel sürecinde başlangıçta bir düzlem olarak iki boyutlu ve ilerleyen dönemlerde perspektifin bulunması ile derinlik anlayışı içerisinde 3 boyutlu olarak düşünülmüş, son Çağdaş Dönemde ise formların ve renklerin kendi aralarındaki uzaklık yakınlık ilişkilerinden oluşan espas üzerine kurulu soyut bir mekan anlayışı içerisinde resmetmişlerken bazı akımlarda ise tamamen iki boyutlu olarak düşünülmüştür. "İlkel sanatın derinliğine motifleri çoğu zaman birbirini

¹ Özkan Eroğlu, **Resim Sanatı Sözlüğü**, İstanbul: Nelli Sanat Evi Yayınları, 2006, s.238

² Mümtaz İşingör, Erol ETİ, Mustafa ASLIER, **Resim 1 Temel Sanat Eğitimi**, Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 1986, s.42

³ Ahmet Atan, **Resimli Resim Sözlüğü**, Asil Yayın Dağıtım, 2006, s.237.

tutmaz şeylerdir ve üst üste yatay tabakalar halindeki tasvirler sadece yoksulluk izlenimi verir; ondan sonraki sanattaysa düz ve derin, tek bir eleman haline gelmiştir."⁴

Resim sanatında tarihsel süreç içerisinde ressamların birbirlerinden etkilenmeleri ve genellemeler içerisinde akımların oluşması ile mekanın ortak öğeleri tanımlanmıştır bunlar; düzlem-derinlik, yani diğer bir tanımla ile iki boyutluluk ve üç boyutluluk ayrıca üç boyutluluğun teknik unsurları olan perspektif ve espas, mekanın içinde kompozisyonu destekleyen formlar ve biçimlerdir.

2.1.1. Düzlem

Matematiksel tanımla sonsuz tane doğrunun yan yana gelmesi ile oluşan, uçları sonsuza giden, sonsuz büyüklükteki 2 boyutlu şekil olan düzlem, resimde 2 boyutlu, üzerine çalışmanın yapılacağı yüzeyi işaret eder. Ayrıca düzlemler ile oluşturulan bir kompozisyon tekniği resim sanatında 17. yüzyıla kadar kullanıla gelmiştir.

İlkel dönemlerden Rönesans'a Masaccio'nun perspektifi algılamasına kadar ve hatta, Barok Döneme kadar sanatçıların resimsel tasvirlerde düzlemsel yapıyı kullandıkları açıktır. Rönesans resim sanatında arka arkaya sıralanmış düzlemlerden oluşan kompozisyonlar kurulmakta idi ve ilkel bir perspektif anlayışı vardı. Bu tekniğe örnek olarak Flaman ressam Pateiner'nin "İsa'nın Vaftizi" isimli çalışmasını verebiliriz; resmin kompozisyonu ön planda vurgulanan İsa ve Vaftizci Yahya figürlerinden, en arka plandaki bulutların arasında baba tanrı figürüne kadar birden çok düzlemin arka arkaya sıralanması ile kurgulanmıştır. Mağara dönemi ilkel resimlerini mekansız olarak tasvir edersek eski yunan (grek) mozaikleri, Roma Dönemi "mit" temalı çalışmaları ve hristiyanlığın yayılımı ile ortaya çıkan Bizans ikonalarında konuyu daha doğru bir tabir ile hikayeyi vurgulayacak figürleri belli bir hat üzerinde kapalı bir form ile resmeden düzlemsel bir yapı izlenebilir. "Kaçış noktasına dek gerileyen ve çoğumuzun okulda çizdiği ünlü kavaklı cadde, o zaman bilinmeyen bir şeydi. Sanatçılar uzak nesneleri küçük; yakın veya önemli nesneleri büyük (Türk minyatürlerindeki gibi!) çiziyorlardı; ama nesnelerin uzaklaştıkça düzenli olarak küçüldükleri yasadından, bizim bir görünümü betimlerken resimlerimizin dayandığı bu değişmez yasadan klasik dünyanın

⁴ Heinrich Wölfflin, **Sanat Tarihinin Temel Kavramları**, Remzi Kitabevi, 1995, s.91

haberi yoktu."⁵ " Klasik sanat şekilleri düzlemler üzerinde toplamayı ilke olarak benimsemiştir. Böyle bir düzenlemede bütün dikkatler, sahnenin önündeki birbirine paralel olarak, ardarda sıralanmış düzlemlere çevrilmiştir."⁶

Bu düzlemsel yapıyı doğu resimlerinde (Japon-Çin) ilk evrelerinden günümüz resimlerine kadar düzlemsel kültürün devam ettirildiğini söyleyebiliriz. "Japon Sanatı, Çin sanatının kökeni üzerinde gelişmiş ve aynı yolu yaklaşık bin yıl kadar izlemişti."⁷ Doğu kültürü ile yakın kültürlerin etkileşimleri çerçevesinde Orta Asya kökeninden Selçuklu-Osmanlı dönemine kadar gelen Türk etnik minyatür resimlerinde de düzlemsel yapı olagelmıştır. Türk minyatürlerinde üçüncü bir boyut genel olarak düşünülmemiş 18. yüzyıla kadar minyatürlerde düzlemsel yapının içerisinde figürler ön plana alınmış hatta konunun odak noktası olan padişah, sadrazam, vezir-i azam gibi önem taşıyan figürler diğer sıradan figürlere göre olağandan büyük ve ilgi çekici şekillerde tasvir edilerek (Japon ve Çin resimlerinde de bu teknik kullanılmıştır) hikayeci bir anlatıma gidilmiştir." Bu çalışmalarda perspektif kurallara uyulmaz; ışık ve gölgeye yer verilmez, şekiller kendi rengine uygun olarak düz boyanır. Figürler kişilerin önemine göre büyük ya da küçük yapılır; süs motifleri de en ince ayrıntılarına kadar gösterilir."⁸ Ünlü minyatür sanatçısı Levni'nin çalışmalarındaki düzlemsel kompoze türünü örnek olarak verir iken, "Onun bir grup müzisyeni gösteren pirimidal bir düzen içindeki diyagonal kompozisyonu, tam barok özelliklere sahiptir." ⁹ Eserlerinin derlenmesi işlemi bizzat Fatih Sultan Mehmet Han tarafından yaptırılan Uygur-Türk minyatür Ustası Mehmet Siyah Kalem'in çalışmalarındaki neredeyse mekansız diyebileceğimiz düzlemsel tekniği de göz ardı etmememiz gerekmektedir. Osmanlı sanatında bu iki boyutlu, itibari renkli resim sanatı, optik bir göz aldaticılığı içindeki batı resminin etkisine 1793 yılından itibaren girmiş, bu yılda doğa gözlemlerine dayalı bir resim dersi, Osmanlı İmparatorluğu Mühendishane'sinde yer almaya başlamıştı.

Günümüz çağdaş resim sanatında da Rönesans ve Barok temelleri atılan ve kalıplaşan kompozisyon kuralları ve doğruluklarını kırarak daha özgürlükçü ve her akımını ayrı ayrı kapsayabilecek anlamda ekspresyonist bir yaklaşım ile düzlemsel

⁵ Ernst H. Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, 1999, s.114.

⁶ Ayla Ersoy, **Sanat Kavramlarına Giriş**, İstanbul: Yorum Sanat Yayınları, 1995, s.152.

⁷ Ernst H. Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, 1999, s.525.

⁸ Hüseyin Kılıçkan, **Resim Bilgisi**, İstanbul: İnkilap Kitabevi, 2002, s.184.

⁹ Adnan Turani, **Dünya Sanat Tarihi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004, s.663.

tasvir tekrar resim sanatının gündemine gelmiştir. Post-empresyonist ressamlardan Paul Gauguin ve Henry Matisse'in olgunluk dönemi resimlerinde düzlemsel kompozisyon ön plandadır. "Vincent Van Gogh'un katıksız parlak renkleri ve şiddetli fırça vuruşlarının, Gauguin'in yüzeyleri gölgesiz, figürleri hacimsiz, çizgiye ve resim öğelerini iki boyutlu düzenlemeye dayalı saf renk lekelerinden oluşan yalın, dekoratif üslubunun izlerini bulmak hiç de zor değildir."¹⁰ Hatta Henri Matisse'nin "Dans" isimli resminde primitif mağara dönemi resimlerinden etkileniş ile mağara resimlerinin mekansızlığı gibi bir mekansızlığa yönelik olduğunu ve resimdeki tek mekanın lokal olarak boyanmış olan mavi-yeşil renkler olduğunu da söyleyebilmekteyiz. Bu düzlemciliği ve renk perspektifine yönelişleri Pablo Picasso'nun Kübizminde, Piet Mondrian - Van Doesburg gibi sanatçıların basit geometrik şekillerden oluşan Minimalizmde de görmekteyiz.

2.1.2. Derinlik (Perspektif)

"Resim sanatında kullanıldığı anlamı ile derinlik, iki boyutlu yüzey üzerinde üçüncü boyut etkisi amacının bir sonucudur."¹¹ Anlam olarak 3 boyutu ifade eden derinlik kelimesi kompozisyon içerisinde ön plan, arka plan arası mesafe farkını yani diğer bir deyiş ile "espası anlatır. Resim sanatının heykele göre dezavantajı; derinliği 2 boyutlu yüzey üzerinde araması zorunluluğudur, hakeza heykel sanatı olageldiğinden bugüne kadar 3 boyutludur. Ressamlar tarihin ilk çağlarından itibaren resmin bu eksikliğini kademe kademe fark ettiler ve erken Rönesans döneminde de perspektifin bulunması ile sorunun ana kaynağına ulaştılar. "Perspektif, temel bir görme formudur, diyebiliriz. Buna göre, gördüğümüz, belli bir perspektif ya da görme altında kavradığımız nesneler tual üzerine nasıl aktarılabilir? Şüphesiz ki, sanatçı bunları belli kurallara ve belli bir düzene göre resmedecektir. Resim tarihi, bu düzenin ve düzen kanunlarının bulunması için yapılan ve uzun yıllar boyunca süren araştırmalar gösterir."¹² İtalyan Rönesans dönemi sanatçısı Paolo Ucello'nun 'San Romano Savaşı' adlı çalışmasında kompozisyonun alt bölümündeki yere özenle yerleştirilmiş olan mızraklara dikkatle bakılır ise dönemin perspektif tekniğe verdiği önem daha iyi anlaşılacaktır. "Perspektif kurallara yeterince uygun bir resim, yerini aldığı mekana yeni

¹⁰ Önder Şenyapılı, **Yirmici Yüzyıl**, Boyut Yayın Grubu, 2004, s.14-16.

¹¹ Ahmet Atan, **Resimli Resim Sözlüğü**, İstanbul: Asil Yayın Dağıtım, 2006, s.105.

¹² İsmail Tunalı, **Sanat Ontolojisi**, İnkılâp Kitapevi Yayınları, 2002, s.122.

bir mekan, bir çeşit resim mekanı getirir. Buna resmin fenesta aperta (açık pencere) niteliği denmiştir."¹³ Barok dönemde ise Rönesans döneminde temelleri atılan bu perspektif anlayış geliştirilmiş ve işin içine "espas" adı verilen ön plandaki biçimler ile arka plandaki formların birbirleri arasındaki uzaklık-yakınlık ilişkisini vurgulayıcı bir sistem ortaya çıkmıştır. Heinrich Wölfflin'in anlatımı ile "düzlemler üzerinde toplanış gevşedi ve resim elemanlarının derinliğe sıralanması başladı. Resmin muhtevasının birbirinden ayrı düzlemler halinde çözümlenemediği, tersine onun can damarının yakın kısımların uzaktakilere olan ilişkisinde aranması gerektiğinin göze çarptığı her yerde artık, belirli düzlemlerle tasvir üslubu yoktur."¹⁴

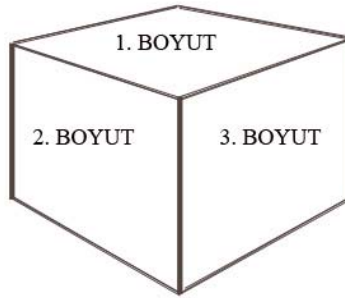

Resim 1. Jan Vermeer, "Ressam ve Modeli"

¹³ Sezer Tansuğ, **Resim Sanatının Tarihi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1999, s.10.

¹⁴ Heinrich Wölfflin, **Sanat Tarihinin Temel Kavramları**, Remzi Kitapevi, 1995, s.94.

Vermeer'in "Ressam ve Modeli" isimli resminde Rönesans derinlik anlayışına göre daha gelişmiş bir derinlik algısı hissedebiliriz. Resimdeki model kız figürü odanın sonundaki aydınlık bölgeye itilerek ön planda kalan ressam figürü ve perde formu daha koyu tonlar ile işlenmiş ve renk perspektifi ile biçim perspektifi birleştirilerek olgunlaşmış bir derinlik anlayışı ile kompozisyon tasvir edilmiştir. Bu sistem elbette ki Barok dönemin karakteristik özelliklerinden biri olan kapalı mekan içerisinde perspektif derinlik ve espas arayışının klasik bir ürünüdür. Üç boyutluluk ve derinlik insan zekasının her zaman ilgilendiği imgeler olagelmıştır. Matematik üç boyutluluğun oluşabilmesi için biçimin en, boy ve yüksekliğinin bir arada olması gerektiğini söyler ve örnekleme olarak; kitabın sayfası iki boyutlu bir yüzey ise kitabın kendisi uzayda üç boyutludur der. Üç boyutluluk için cismin atmosfer içerisinde algılanan belirgin bir hacmi olmalıdır ve bu hacim almış cisim perspektif ile desteklenince göz yanılgısı yani resimde derinlik oluşur. Cisimde hacim görüntüsünün oluşması ve üç boyutluluk için cismin tavan-taban, karşıdan görünüş veya

Resim 2. Üç Boyutlu Kutu

sağ-sol yandan herhangi birisinin göz ile algılanabilmesi gerekmektedir. Bir küp şekli buna en güzel örnek olacaktır; küpün üç boyutu da şeklimizde açıkça görülebilmektedir. Anlaşılacağı üzere üç boyutluluk ve perspektif, derinliğin temel öğeleridir ve zaman içerisinde resim sanatında gitgide geliştirilerek kullanılmıştır. Çağdaş dönem resim sanatında ise derinlik anlayışı kırılan yadsınan diğer resimsel kurallar gibi arka plana itilmiştir. Perspektif kompozisyon sistemi; temelde çizgi Perspektifi ve renk perspektifi olarak 2 bölüme ayrılır iken, çizgi perspektifi de 1 kaçırlı

perspektif, 2 kaçırlı perspektif ve 3 kaçırlı perspektif olmak üzere kendi içerisinde 3 tekniğe ayrılmaktadır;

a) Çizgi Perspektifi

Anlam olarak derinlik kelimesi ile benzeşen perspektif aslen derinlik anlayışının resimde çizgiler ve konturlar ile gösterilme çabasıdır. "Çizgi perspektifinin aslı, ufuk çizgisine doğru uzanan yatık paraleller meydana getirmektir. Sözelgeşi, bir tren yolunun iki rayı ufuk çizgisinde daralıp tek nokta haline gelir. Çizgi perspektifinin bir başka yönünde eşyaların ölçüleriyle ilgilidir. Öndeki nesnenin arkadaki nesneden daha büyük görünmesi gibi."¹⁵ "Doğadaki varlıklar, bize yakın ise gerçek ölçüleri ve renkleri ile görünürler. Bizden uzaklaştıkça küçülüyor ve renkleri de soluyor hissini verir."¹⁶ Ortaçağda insan ve hayvan figürleri en boy ve yükseklik olarak çizilebiliyordu ama asıl aranan şey nesnelerin uzayıp giden mekan içindeki sıralanması erken Rönesans Döneminde mimar Brunellesci'nin yapıtlarından etkilenecek Massaccio'nun perspektifi keşfetmesi ile dünyaya geldi. Adı beceriksiz Thomasso anlamına gelen Massaccio (1401-1428) olağanüstü bir deha olmalı idi. Çünkü henüz daha 28'ini doldurmadan öldüğü halde, resim sanatında tam bir devrim yaratmıştı. Biz bu tekniğin adına perspektif derinlik diyoruz. Çizgi perspektifi figürlerin seyirciye olan yakınlığı veya uzaklığına göre küçülüp büyümesi yani gerçek dünyayı taklit etme çabasında hissedilir. " Kaşifinin Massaccio olduğunu düşündüğümüz perspektif 15. yy başlarında bir ihtimale göre Brunelleschi tarafından ortaya konmuş Alberti, Ucello ve Piero Della Francesca tarafından işlenerek geliştirilmiştir."¹⁷ Hatırladığımız üzere erken Rönesans ve öncesi dönemlerde ressamlar kompozite türü olarak düzlemleri kullanmakta idiler. "17. yüzyılda bu düzlem kompozisyon ilkesi yerini derinlemesine düzenlenen kompozisyonlara bırakmıştır. Göz arka arkaya sıralanmış düzlemlerden kurtararak, onların değeri düşürülmüş ve görülmez hale getirilmeye çalışılmıştır. Resmin ön ve arka kısmı bir bütün olarak değerlendirilerek, izleyicinin bakışları resmin derinliklerine doğru çekilmiştir."¹⁸ Perspektif tekniği 20. yüzyıla kadar kullanılmış dışavurumcuların

¹⁵ Sezer Tansuğ, **Resim Sanatının Tarihi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1999, s.9.

¹⁶ Hüseyin Kılıçkan, **Resim Bilgisi**, İstanbul: İnkilap Kitabevi, 2002, s.44.

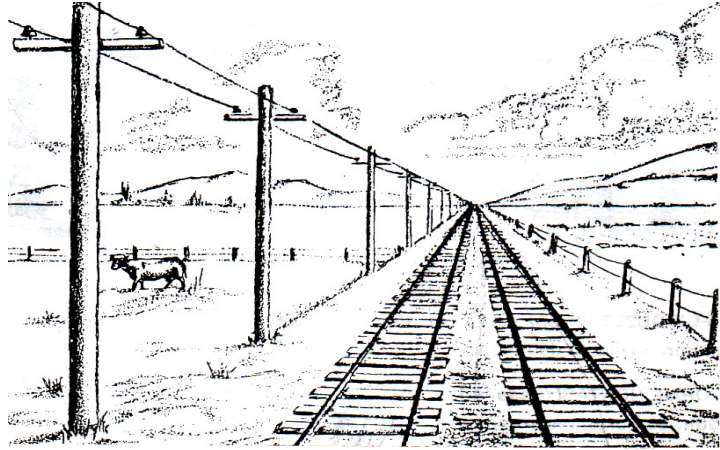
¹⁷ Selçuk Mülayim, **Sanata Giriş**, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, s.75.

¹⁸ Ayla Ersoy, **Sanat Kavramlarına Giriş**, İstanbul: Yorum Sanat Yayınları, 1995, s.152

anlatım için deformasyonlara (biçim bozması) gitmeleri üzerine terk edilmiştir. Kübistler ve onları izleyen soyut akım sanatçıları, resim işlevinin iki boyutlu olduğunu kabul edince perspektif, günümüzde genel olarak resimde bir sorun olmaktan çıkmıştı.

Çizgi perspektifi tekniği ufuk çizgisini temel alır ve gökyüzü ile yeryüzünü ikiye ayıran gözün görebildiği en uzak mesafe olarak düşünülen ufuk çizgisinin kişinin göz seviyesinden geçtiği düşünülür. " Göz seviyesinden geçtiği tasarlanan ve yer kabuğuna paralel olan düzlemdir."¹⁹ Obje eğer ufuk çizgisinin üzerine çıkar ise kişi objenin tabanını, ufak çizgisinin altına indiğinde ise objenin tavanını algılayabilmektedir. Objenin odak noktası kaynaklı kaçan çizgiler, ufuk düzlemine doğru gittikçe küçülür ve izleyiciden uzaklaşıyormuş gibi algılanır. Çizgi perspektifi kendi içerisinde I. Kaçışlı Perspektif, II. Kaçışlı Perspektif en son olarak III. Kaçışlı Perspektif olarak üç kısma ayrılmaktadır.

I. Kaçışlı Perspektif: Bir kaçışlı perspektifte ufuk çizgisi üzerinde tek bir görme noktası alınarak kaçan çizgiler bu odaktan kaynaklandırılmaktadırlar.

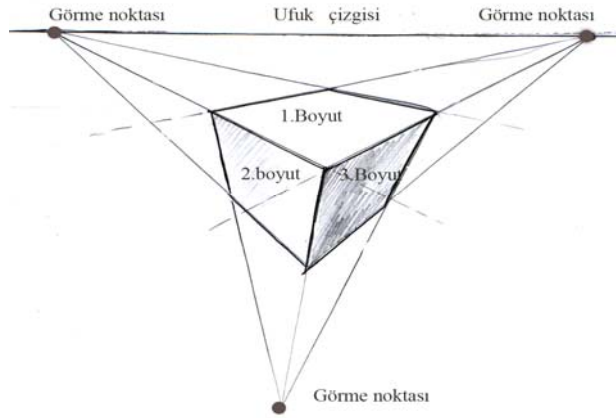

Resim 3. Tek Kaçış Noktalı Perspektif

II. Kaçışlı Perspektif: Bir kaçışlı perspektife oranla daha teferruatlı olan iki kaçışlı perspektifte ise ufuk çizgisi üzerinde iki görme noktası kaynak alınarak objenin kaçan çizgileri oluşturulur. İki kaçışlı perspektif objenin üç boyutunu da gösterebilen bir perspektif türüdür.

¹⁹ Hüseyin Kılıçkan, **Resim Bilgisi**, İstanbul: İnkilap Kitabevi, 2002, s.45.

III. Kaçışlı (3 boyutlu) Perspektif: Doğadaki derinlik anlayışını en mükemmel şekilde taklit edebilen en geçerli ve mantıklı perspektif türüdür. 3. kaçışlı perspektifte ufuk çizgisi üzerinde 2 görme noktası ayrıca ufuk çizgisinin tercihen altında veya üzerinde bir görme noktası alınarak kaçan çizgiler bu üç görme (odak) noktasından temellendirilir. Örnekte görüldüğü üzere objenin üç boyutunu en iyi şekilde vurgular. Bilimsel olarak doğanın perspektif türünün üç kaçışlı perspektif olduğu düşünülür.

Resim 4. Üç Kaçış Noktalı Perspektif

b) Renk Perspektifi

Doğada biçimler arasında ufuk çizgisini temel alan nasıl bir perspektif derinlik anlayışı ve ön arka ilişkisi var ise renkler arasında da bu uzaklık-yakınlık ilişkisinden de bahsedebiliriz. Bize yakın olan evin çatısındaki kiremidin kırmızı etkisi ne kadar göz alıcı ise ufuk çizgisine yakın, bize oldukça uzak mesafedeki evin çatı kiremidinin kırmızı rengi de bir o kadar mat ve nötr olarak algılanır.

Doğadaki renklerin, ufuk çizgisine doğru gidildikçe dizons bakımindan matlaşması ve nötrleşmesinin kesin sebebi izleyici ile renkli form arasına giren atmosfer katmanları ve bu katmanların uzaklığın derecesine göre rengin tonu üzerinde yaptığı nötrleze etkisidir. Bize yakın olan kırmızı renk tüm canlılığı ile kendisini ortaya koyuyor iken ufuk çizgisi hattına bu renk gri-beyaz bir ton halini alır, atmosfer ile bütünleşerek bir noktada artık göze görünmez olur. Bu olaylar da doğada renk perspektifinin insanın görme duyusu üzerinde ne kadar etkili olduğunun bir ispatıdır.

"Varlıkların gözden uzaklaştıkça küçülüyormuş gibi görünmelerinin yanı sıra, renkler de uzaklaştıkça soluyorlarmış gibi görünürler. Bir cisim, bizden uzaklaştıkça cisimle gözümüz arasındaki hava tabakaları çoğalır. Bu tabakalar kalınlaştıkça da cisimler gerçek renklerini kaybederek solgun görünürler. Bu yüzden aynı şiddetteki renkten bize yakından daha parlak, uzakta olanda daha donuk görünür."²⁰

Tabii ki diğer insanlardan görebilme yetileri ile farklılaşan ressamalar bu renk perspektifi olgusunu da gözden kaçırmayacaklardı ve bunu Rönesans Döneminde fark ettiler. Rönesans'ın ustalarından olan Floransalı Leonardo da Vinci resimlerinde kullandığı "sfumato" tekniği ile renk perspektifini görebildiğini tüm dünyaya ispat etmişti. Barok Dönem ile birlikte daha renkli bir sanat ortamına girilmesi renk perspektifini daha ön plana çıkarmıştır. "Barok sanatının elinde, seyirciyi derinliğe zorla çekmek için, hatta resim alanı plastik ya da hacimsel motiflerle nesnel olarak hazırlanmamış olsa bile, ışıklandırma, renk dağıtımı ve uygun perspektifi gözetmek gibi imkanlar vardır."²¹ Peşinden gelen Rokoko ve en önemlisi romantik dönemde renkçi anlayış resim sanatına egemen olmuştur. Rokoko Dönemin renkçi ressamlarından Antione Watteau'nun "Parkta Toplantı" isimli çalışmasında renkçi bir tavır ve perspektif anlayışını hissederken dönemdaşı William Hogarth'ında rengi ön plana çıkardığını gözardı etmemek gereklidir. Romantik Dönem sanatçılarından Caspar David Friedrich'in resimlerinde renk perspektifi olgusu ve ışık ile derinlik anlayışı kendini göstermektedir.

Çağdaş Dönem yani 20. yy başı resim sanatında farklılığı ilke edinen resim sanatçıları çizgi perspektifini ve figüratif resim tekniğini bir kenara koymuş ve renk perspektifini ön plana çıkarmışlardır. 19. yy sonları sembolistlerinden, Vincent Van Gogh, Paul Gauguin, Cézanne ve Henri Matisse'i renkçi bir anlayış gözetken örnekler olarak alır iken "Vincent Van Gogh'un katıksız parlak renkleri ve şiddetli fırça vuruşlarının, Cézanne'in ışık-gölge tekniğiyle değil, renk ilişkileriyle hacim eldeleme tekniğinin izlerini bulmak hiçte zor değildir."²²

²⁰ Hüseyin Kılıçkan, **Resim Bilgisi**, İstanbul: İnkilap Kitabevi, 2002, s.13.

²¹ Heinrich Wölfflin, **Sanat Tarihinin Temel Kavramları**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995, s.102.

²² Önder Şenyapılı, **Yirmici Yüzyıl**, Boyut Yayın Grubu, 2004, s.14-15-16.

2.2. Sanat Tarihinde Kullanılan Mekan Türleri ve Kompozisyon

Sanatın başlangıcından günümüze kadar resim sanatının kendi içerisinde sorunsalları olagelmıştır. Mekan kavramı da bu sorunsallardan birisidir ve sanat tarihi içerisinde çeşitli mekan türleri fark edilerek ve kullanılarak bu sorunun üzerine gidilmiştir. Özkan Eroğlu'na göre mekan anlatısı iki şekilde olabilir; "Birincisi kapalı mekan şeklindeki bu tarz bir yaklaşımda, söz konusu mekana el uzatabilir ya da uzatmayabilir. Her iki tavırda da mekan içindeki nesneler ve bu nesnelerin birbirleri ile olan ilişkisi önemlidir. Öncelikle bu tip bir mekan içinde perspektifin mekan esprisinde çok önemli bir yer teşkil ettiği bilinmelidir. Nesnelerin birbirlerine karşı oluşturdukları mesafe ve bu mesafelerin izleyici gözde oluşturduğu uzay esprisi, mekan belirleyiciliğinde bir önem noktasıdır. Kapalı mekan oluşumlarında, izleyici göz mekan içindeki her şeyi birdenbire değil de yavaş yavaş algılamaya gider mekan anlatısının ikincisi açık mekan şeklinde olabilir. Bu tip mekan yaklaşımında dikkati çeken önemli fark; doğa atmosferi ile olan buluşmadır. Bu buluşma beraberinde bir hava perspektifi olgusunu da hemen akla getirecektir. Açık mekan yaklaşımında, sahnenin tamamı birdenbire algılanmaya gider. Mekan izlenimindeki dikkat unsuru kapalı mekanlarda çok önem taşıırken açık mekan anlatısında ise bir ferahlık duygusuyla beraber, rahat bir gözle izleme olanağını da beraberinde getirir. Ayrıca kapalı olsun, açık olsun, her türlü mekan anlatılarında, çerçevesinin bir kesici rol oynayarak, bir konstrüksiyona hizmet vermesi, aynı zamanda mekan oluşumları içinde, figür yaklaşımlarıyla gelen bir başka yön de; figürlerin bakışlarındadır. Bu yön durumları; resme bakan izleyici ile ilişki kurabilir, mekansal konstrüksiyona başka bir pencere açabilir."²³

Biz ise bu mekan türlerini daha net algılanan dört bölümde sınıflandıracakız; Bunlardan ilki peyzaj da dediğimiz dış mekan, ikincisi enteriyör olarak adlandırılan iç mekan ve üçüncüsü eksteriyör denilen iç mekandan dış mekana bakış veya benzeri bir kompoze türü olan iç mekan ile dış mekanın aynı resimde ortak kullanılmasıdır, sonuncu yani dördüncü mekan türü ise Çağdaş Dönemde ortaya çıkan soyut mekan olmalıdır.

²³ Özkan Eroğlu, **Resim Sanatı Sözlüğü**, İstanbul: Nelli Sanat Evi Yayınları, 2006, s.31-32.

2.2.1. Dış Mekan (Peyzaj)

Sanat tarihinde ilk kullanılan mekansal kompozisyon türlerinden biridir. İlkel dönem primitif insanların mağara duvarlarına çizdikleri mekan düşüncesinde, insan ve hayvan figürleri dinsel amaçlarla tasvir edilmiştir. "Mağara duvarlarına yapılan bu resimler son derece gerçekçi ve gözleme dayanan resimler olup o dönemde yaşamış yabani hayvanları tek tek veya avcı ile mücadele ederlerken göstermektedir."²⁴ Mısır Sanatı ve Yunan Sanatında "mit"sel temalar ile gelişmiştir. " Yunan Kültürünün temelini mitler oluşturur, herkes de bunları bilir. Evrenin bilinmezliği karşısında iç huzuru sağladıkları için de herkes mitlere inanır."²⁵ Sanat Hristiyanlığın gelişinden sonra kendine işlenecek yeni bir maden bulmuş ve daha hızlı gelişmeye başlamıştır. "Bizans'ta erken Hristiyanlığı konu alan sanatçılar cenneti simgeleyen mekanları kullanırlardı. Onlar için ayrıcalıklı azınlığın mekanı olan gökyüzü, cennetin tabanından başka bir şey değildi. Bizans Sanatında iç mekan ise görünmez, sahnenin iç mekanda geçtiğini belirtmek üzere iki yapının duvarlarından sarkan bol ve dökümlü kumaşlar kullanmışlardır."²⁶

Rönesans Döneminde dış mekan resimlerinin daha revaçta olduğunu ve İtalya'dan kuzey Avrupa Flaman resimlerine kadar kullanıldığını söyleyebiliriz. Massaccio, Botticelli gibi erken dönem Rönesans resimlerinde görülmesinin yanı sıra Leonardo'nun "Mona Lisa" gibi bir portre çalışmasının bile arka planını iyi işlenmiş ufuğa doğru uzaklaşan dereler ve ağaçlardan oluşan bir doğa görünümü ile bezemesi dış mekan olgusunun o dönemde ne kadar tercih edildiğini açıkça ortaya koyar. Kuzeyde ise Pieter Brueghel, köylüleri ince bir hiciv ile resmettiği çalışmalarında dış mekanı tercih etmiştir. Kapalı bir form tekniğinin kompozisyonda kullanıldığı bu dönemde dış mekandaki öğeler kompozisyonu destekleyici olgular olarak kullanılmış ve üçgen kompozisyon sık sık tekrarlanmıştır. Leonardo'nun "Kayalıklar Bakiresi" isimli çalışmasında mekansal kurgu figürler ile mükemmel bütünleştirilmiştir. "Meryem'in

²⁴ Ayla Ersoy, **Sanat Kavramlarına Giriş**, İstanbul: Yorum Sanat Yayınları, 1995, s.29.

²⁵ Colette Estin & Hélène Laporte, **Yunan ve Roma Mitolojisi**, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 2002, s.1.

²⁶ Tamara Talbot Rice, **Bizans'ta Günlük Yaşam**, İstanbul: Özne Yayıncılık, s.217-218.

gölgelerinin gizli bir büyü yaydığı, titreşimli bir tan atmosferi içinde yüzdüğü görülmektedir."²⁷

Barok dönemde ise dış mekan arka plana atılmakla beraber, tamamen unutulmamıştır. Hobbema ve Ruysdael'in dış mekan resimleri Rembrandt'ın da öncülerinden olduğu bir lekesel ağaçlar, kütleli oluşumlar sistematigini ortaya çıkarmıştır. "Hollanda tarzını, Flaman sanatının karşıtı olarak belirtmeye çalışalım; Anvers çevresindeki çayırliklar aslında yerli ressamlarına en sakın bir genişlik ifadesini sağlamış olan Hollanda otlaklarında farklı bir görünüşte değildir. Ama eğer Rubens bu konuyu ele alırsa, bu çayırliklar sanki bambaşka, yerler olur; yeryüzü coşkun dalgalanışlar içindedir, ağaç gövdeleri ihtirasla kıvrıla kıvrıla yükseklerle tırmanır ve yaprak taçları öylesine sık bir kitle haline getirilmiştir ki onun yanında Ruysdael ve Hobbema son derece ince kağıt oymacıları gibi kalır. Hollanda inceliğine karşı Flaman kitleselliği! Rubens'in çizgilerindeki hareket enerjisine karşı bütün Hollanda resimleri, ister bir tepe yamacı, isterse bir çiçek yaprağının kıvrılışı olsun sakın hatta gevşek görünür. Hiçbir Hollanda ağaç kütüğünde Flaman hareketinin tumturaklılığı yoktur, hatta Ruysdael'in muazzam meşeleri bile Rubens'in ağaçlarının yanında ince yapılı görünür. Rubens ufuk çizgisini çok yukarıya alır ve maddi nesneleri doldurarak resmi ağır bir hale getirir. Hollandalılarda gökle yerin oranı bundan tamamıyla başkadır: Ufuk çok aşağıdadır, hatta resmin 5'te 4'ünün havada bırakıldığı bile vardır."²⁸

²⁷ Alessandro Vezzosi, **Leonardo da Vinci Evren Bilimi ve Sanatı**, Yapı Kredi Yayınları, 2002, s.55.

²⁸ Heinrich Wölfflin, **Sanat Tarihinin Temel Kavramları**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995, s.18-19.

Resim 5. François Millet, "Başak Toplayan Kadınlar"

Takip eden Rokoko döneminde Fragonard ve Antione Watteau'nun resimlerinde renkli ve göz alıcı dış mekanlar içerisinde eğlenen saray soyluları resmedilmiş fakat Rokoko'ya tepki olarak doğan ve köylülerin yaşamlarını konu alan Realizm ise köylüleri etkileyici bir dille anlatırken François Millet'nin "Başak Toplayan Kadınlar" resminde (Bkz. Resim 5) olduğu gibi köylüleri çalışırken resmetmişlerdir. Romantizm'de de kullanılan dış mekan çağdaş akımların ilk dönemlerine rastgelen empresyon ve Fovist Dönemlerde bozulmaya başlamıştır.

Doğu; Japon ve Türk minyatürlerinde de dış mekan olgusu kullanılmış, "Çin resminde perspektif de Batı'dan başka bir biçimde ele alınmıştır. Batı'da anlaşıldığı anlamda perspektif kuralına tabi tutulmamış olan Çin resmi, kendiliğinden doğan bir derinliğe sahiptir. Ancak Çinli, resmi katı bir kompozisyon halinde düzenlemez. Ressam resminde doğanın sonsuzluğunu bilir. Ve doğa onun resminde devam eder. Bundan dolayı dikey bir perspektifin uygulanması zorunlu olur. Çin resimleri daha çok yukarıdan aşağıya doğru asıldığından, aşağıya doğru uzunlamasına yapılmışlardır.

Esasen Çin yazısı da yukarıdan aşağıya doğru yazılmaktadır."²⁹ Çağdaş dönem Rus ekolünde konu alınan manzara resimlerinde Ayvazovsky gibi ustalar dış mekanı profesyonelce betimlemişlerdir.

Resim 6. Neşet Günel, "Sorun-Sorum"

Yakın dönem Türk resim sanatında dış mekanı konu alan ressamlarımız olagelmıştır; bunların başında Neşet Günel'in Millet'den kaynak alan toplumsal gerçekçi köyler ve vurgulayıcı insan figürlerini, Hüseyin Avni Lifij, Nazmi Ziya, Şeker Ahmet Paşa gibi Cumhuriyet öncesi ressamların İstanbul manzaralarını, Nedret Sekban'ın dış mekanda betimlenen çingeneler ve balıkçılarını, naif bir düşünceyle resme yaklaşan Yalçın Gökçebağ'ın yeşil tarlalarını ve soyut mekanla dış mekan arasında alternatif bir çizgi yakalayan Ekrem Kahraman gibi Türk ressamlarının isimlerini zikredebiliriz.

²⁹ Adnan Turani, **Dünya Sanat Tarihi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004, s.305

2.2.2. İç Mekan (Enteriyör)

Erken Rönesans'ta dini resimlerde aktarılan iç-kapalı mekan dini temalar ve İncil sahnelerinin betimlenmesinde kullanılmıştır. Leonardo da Vinci ve Baroccio'nun "Son Akşam Yemeği" konulu çalışmalarında İncil'e sadık kalarak iç mekanı resmettiklerini görebiliyoruz.

İç mekan sistematiği asıl değerini Barok Dönemde elde etti. Farklı ülkelerin ressamı olan Caravaggio ve Rembrandt "Clair Obscur" olarak adlandırılan kapalı ve karanlık mekan türlerini birer tiyatro sahnesi gibi alıp içindeki figürleri yapay ışıkla aydınlatarak betimlemişler açık formu temel alan kompozisyon sistemini kullanmışlardır. Fakat Vermeer Barok Dönemde büyük bir sanatsal atılım yaparak iç mekanın öğelerini (pencere, masa, perde ve bunun gibi...) kompozisyonun içerisinde renkleri ve pozisyonları ile figürün değeri kadar önemli kılmış ve çağdaş dönem soyut resimlerinde kullanılan grafiksel tekniklerin büyükbabası olmuştur, Pieter de Hoch ve Pieter Janssens gibi ressamlar aynı akımı sürdürmüşler enteriyör kompozisyonun savunucuları olarak sanat tarihine geçmişlerdir.

Resim 7. Leonardo Da Vinci, "Son Akşam Yemeği"

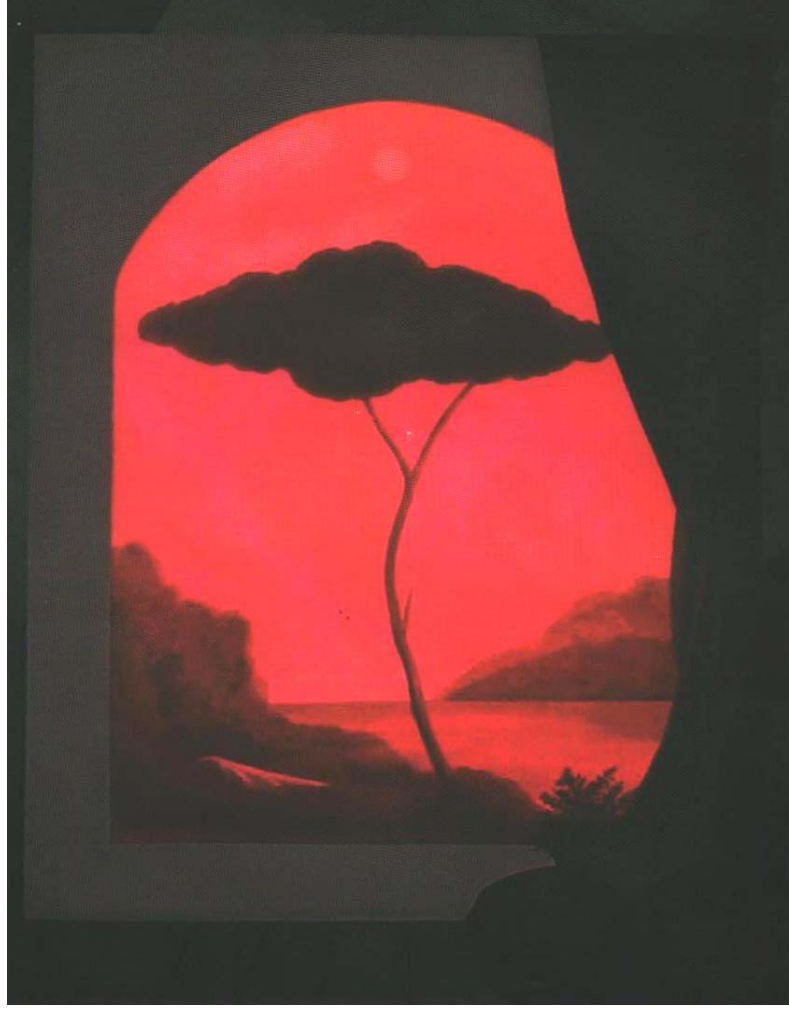
Elbette Rönesans enteriyörlerinde de kompoze kaygısı güdülmekteydi. Fakat bu kaygı Barok dönemin atektonik üslubunun yanında aşırı derecede yapay kalmaktaydı. "Leonardo'nun "Son Akşam Yemeği" isimli tablosunda(Bkz: Resim 7) ; İsa figürü simetrik yan grup figürle uyumunun yanı sıra aynı zamanda birlikte gösterilen mimari

formlarla uyumludur. İsa sadece uzayın ortasında bulunmuyor; merkezi kapıların aydınlıklarıyla da o kadar tam tamına rastlamıştır ki bu sayede daha üstün bir etki bir çeşit kutsallık halesi kazanmıştır. Figürün böyle, çevresiyle desteklenmesi Barok için de elbette aynı derecede istenen bir şeydi, onun istemediği sadece formların buluşmalarının böyle çok meydanda ya da istenerek yapıldığı besbelli olması idi."³⁰ Barok enteriyör düzenlemeleri Rönesans'ın yapmacık kompozisyonlarına göre simetriden kaçan daha senkronize sahneleri yakaladığını izleyiciye aksettiren birer yapıya sahiptiler.

2.2.3. İç Mekan ile Dış Mekanın Birarada Kullanılması - İç Mekandan Dış Mekana Bakış (Eksteriyör)

Sanat tarihinde Rönesans'ta günümüze kadar tercih edilen kompozisyon türlerinden biridir. İncil sahnelerini kapalı mekanda mimari formlarla süsleyerek betimleyen Rönesans ressamı bazen pencereden bazen bir sundurmadan dış mekana ellerini uzatmışlar ve bir yandan doğanın kutsallığını dinsel konulu resimleri ile birleştirerek kompozisyonun tamamında anlatımsal bir bütünlüğe gitmeyi amaçlarken bir yandan da yeni öğrendikleri perspektif derinlik anlayışını seyirciye letmişlerdir. Lorenzo di Credi'nin "Meryem'e Müjde" resminde iç-kapalı mekandaki Meryem figürünün yanı sıra dış mekan da resme dahil edilmişken Dirk Bouths'un "Meryem ve Ermiş Lucas" resmindeyse bir eksteriyör kompozisyon sergilenmiş ve iç mekandan dış mekana birbirine simetrik iki kubbeli pencereyle bağlanılmıştır.

³⁰ Heinrich Wölfflin, **Sanat Tarihinin Temel Kavramları**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995, s.158-159.

Resim 8. Erol Bulut, "Şüpheli Ölüm"

Rönesans'ta kalabalık etki yaratan ve konusal kaygılarla zorlama biçimlerle resme yerleştirilen bu eksteriyör formlardan Barok Dönemde tamamen vazgeçilmiştir. Fakat Çağdaş Dönemde eksteriyör kompozisyon sistemi tozlu raflardan kaldırılarak Barok Dönem ressamından daha cesur bir atılımla resmedilmiş ve eksteriyör resmin ustası sürrealistlerin arasından sıyrılan Rene Magritte olmuştur. Türk sanatında da kullanılan eksteriyör kompozisyonun en kararlı savunucusu Prof. Dr. Erol Bulut olarak bilinmektedir. Karakteristik yapısı gereği 2 boyutlu olan Japon resimlerinde de iç mekan ile dış mekan yan yana kullanılmıştır. "Yamato okulunda resim sahneleri dikine bir görüş içindedir. Bir evin içi sanki tavanı kaldırılmış gibi her şey görülür şekilde ele

alınmıştır. Az yada çok uzun olan bu sahneler , birbirlerine peyzaj parçaları ya da itibari olarak biçimlendirilmiş bulutlarla birleştirilmiştir."³¹

2.2.4. Soyut Mekan

Çağdaş Dönem modern mekan anlayışı da diyebileceğimiz soyut mekanın doğuşunda 19. yy.'nin ilk yarısında icat edilen fotoğraf makinesinin büyük önemi vardır. Fotoğraf makinesinin icadından sonra yüzyıllardır gördüğünü birebir aktarmaya çalışan ressamın bu yetisi elinden alınmıştır. Ressam bu tarihten sonra gördüğüne değil düşündüğüne daha çok yönelmiş, ilk olanı yapma yarışı ve arayışı içerisinde çağdaş akımların ve soyut sanatın doğmasına sebebiyet vermiştir.

"Modern çağ resim yorumlarının hemen hemen hepsinde perspektif kurallar önemli rol oynamaz. Çünkü kişisel biçim yaratma özgürlüğü sanatın katı kurallarıyla savaşı. Resimde yüzey zevki ve anlayışı ön plana geçer."³² .Soyut mekanın oluşumunun ilk evrelerine empresyon, peşin sıra gelen akıma ise fovist (Yabanıl) diyebiliriz. Ayrıca literatürde bunların ilk çağdaş akımlar olduğu ortaya konmaktadır. Peşinden gelen Van Gogh, Cézanne, Paul Gauguin gibi öncülerin içerisinde aktif rol aldıkları neo-empresyonizm bir diğer adıyla sembolizm akımı oldukça renkçi ve lokal boyanmış mekanlara yönelmişlerdir. "Chiaroscuro tarzında modle ediş, ressamlarca öteden beri bilindiği halde salt renk kullanımı yolu ile modle etmek 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. İlk önce Fransız ressamı Paul Cézanne, renklerin doğa içindeki özelliklerini incelemiş ve bunu nesnelere yalnız yuvarlaklık ve sağlamlık vermekte değil, derinlik izlenimleri yaratmakta da kullanmıştır."³³ ardından takip eden Edvard Munch, Frantisek Kupka gibi ressamların Ekspresyonizmi tamamen sanatçının iç duygularını ortaya koymaktaydı. Picasso'nun Cézanne'den aldığı ikna edici mektuplardan yola çıkarak oluşturduğu ve peşinden Georges Braque, Juan Gris gibi ressamların takip ettiği büyük Kübizm akımı biçimlerde olduğu gibi mekanı da geometrik formlara ayırmış idi. Salvadore Dali, Renè Magritte, Frida Kahlo gibi ressamların oluşturduğu, mekan anlayışında daha usta olan ve metafizik soyutlamaya giden Yvès Tanguy'un öncüleri

³¹ Adnan Turani, **Dünya Sanat Tarihi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004, s.310

³² Sezer Tansuğ, **Resim Sanatının Tarihi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s.10.

³³ Sezer Tansuğ, **Resim Sanatının Tarihi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s.11.

olduğu Sürrealizmin mekan anlayışı diğer akımlara göre daha net algılansa da işin içine giren formlar ile izleyiciyi ilginç bir hayal dünyasına sürüklemekte idi. Tam bir arındırmayla oluşturulan soyut (abstract) resim ayrıca Minimalizm akımları soyut mekanı tamamen ortaya çıkarmışlardır.

Soyut mekanın oluşmasında fotoğraf makinesinin icadının yanı sıra önemli rollerden biri de Çağdaş Dönem ressamların mağara dönemi primitif duvar resimlerinin mekansız anlayışını incelemeleri ve ilkel dönem mağara resimlerini fırçalarında modern sanata bir konu olarak aktırmalarını da söyleyebiliriz. Bu düşüncenin en belirgin örneğini Henry Matisse'nin "Dans" isimli çalışmasında gözlemlemekteyken, Pablo Picasso'nun da Afrika Sanatına ve masklarına yatkınlığını bilmekteyiz. "1907'de yaptığı 'Avignonlu Kızlar', Cézanne'ın son banyo resimlerinin kuvvetli etkisi altındadır ve resmin sağındaki her iki kadın başında, Afrika'nın ilkel heykellerinin izi vardır."³⁴ Optik alanındaki gelişmeler ile tek görüş açısının ortadan kalkması ile mekan kavramında yeni bir aşamaya girilmiştir. "20. Yüzyıl'ın mekan anlayışında ortaya çıkan bu değişikliği resim sanatında Rönesans'dan beri devam eden üç boyutlu perspektif anlayışına bir dördüncüyü, zaman boyutunu ekleyen Kübizm akımında aramak gerekmektedir. Kübistler, tasvir etmek istedikleri belirli bir nesneyi tek bir görüş açısından tasvir etmek yerine, o nesnenin etrafında dolaşarak çeşitli açılardan aynı anda ele alma yoluna gitmişlerdir."³⁵

Fakat bizim tezimizde açıkladığımız soyut mekanın asıl örneklerini veren ressamlar soyut akımda (abstract) örnekler veren Wassilij Kandisky, Fernand Leger gibi ressamların gözle görünen figürden olabildiğince kaçan soyut mekan anlayışıyla açıklanabilecek bir biçimde olmakla beraber akımın oluşum sebebi "Kandisky'nin değişimiyle, dünyanın parçalanmasının sanatı etkilememesi beklenemezdi. Ortaya çıkan düzensizlik, parçalanma, karmaşıklık elbette sanata da yansıtılacaktı. Yansımıştır da"³⁶ kelimesinde açıklanmaktadır. Minimalist-indirgemeci akımda örnekler veren Kasimir Maleviç, Piet Mondrian ve Theo Van Doesburg gibi ressamların geometrik şekilleri kullanarak oluşturdukları kurgusal mekanlarda kemikleşmekte ve kendini ortaya

³⁴ Adnan Turani, **Dünya Sanat Tarihi**, Remzi Kitabevi, 2004, s.584.

³⁵ Latife Gürer, **Temel Tasarım**, İ.T.Ü. Mimarlık Fak. Bina Bilgisi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 1990 s. 130.

³⁶ Önder Şenyapılı, **Yirmici Yüzyıl**, Boyut Yayın Grubu, 2004, s.6.

koymaktadır. "Büyük bir olasılıkla, üstünde iki kareden başka bir şey olmayan bir resmin yaratıcısı, geçmişte bir Meryem tablosu yapmış sanatçıdan daha çok endişe hissetmiştir. Meryem'i yapan ressam ne elde etmek istediğini biliyordu. Ona yol gösterecek bir gelenek vardı ve kendi başına vermesi gereken kararlar sınırlıydı. Soyut resim yapan ressam ise, elindeki o iki kareyle, daha az imrenilecek bir durumdadır. Bu kareleri tuval üzerinde oynatarak sonsuz sayıdaki olasılıkları denerken, nerede ve ne zaman durması gerektiği hiçbir zaman bilinmeyebilir. Onunla aynı ilgileri paylaşmak bile, üstüne aldığı bu işi küçümsememek gerekir."³⁷ alıntısı Gombrich'in Modern sanata olan saygısını dillendirdiği kelimelerdir; bizim bu konudaki görüşümüz ise; modernistleri küçümsememekle beraber, tümcede geçen Meryem'i yapan ressamın sanatsal endişesi düşüncesinde duraksamaktadır.

2.3. Figür

"Resim ve heykel sanatında betimlenmiş, doğada rastlanan ya da düşsel her tür varlık ve nesnenin genel adı. Türkçe deki 'beti' sözcüğü ile eş anlamlı gibi düşünülebilse de beti, sanat yapıtında betimlenen her tür gerçeklik için kullanılabildiğinden, daha geniş anlamlıdır. Oysa figür daima sanat dışı alanlardaki gerçekliklere gönderme yapar."³⁸ "Resimde canlı ve cansız varlıklar için kullanılan terim. Dünyadaki resim gelişmeleri içinde eskitaş çağından bugüne tanımlamaları en belirgin eğilimlendendir. Figürün özellikle dile getirdiğim genel tarih süreci içinde dışa vurum ve soyutlama ile kurduğu ilişkiler de son derece önemlidir."³⁹

³⁷ Ernst H. Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, 1999, s.583.

³⁸ Ahmet Atan, **Resimli Resim Sözlüğü**, İstanbul: Asil Yayın Dağıtım, 2006, s.151

³⁹ Özkan Eroğlu, **Resim Sanatı Sözlüğü**, İstanbul: Nelli Sanat Evi Yayınları, 2006, s. 153-154

Resim 9. Mağara Resmi, Lascaux, Fransa

İlk insandan günümüze kadar figür, resim sanatının temel konusu olagelmıştır. Şüphesiz ki mağara duvarlarına ilk resimleri yapan primitif insan (muhtemelen büyücü) konu olarak insan-hayvan formlarına odaklanmış yani figür çizmiştir. "Bulunan kemik ve taştan yapılmış kaba araçlar; bu bizon, mamut ve ren geyiği resimlerini onları avlayan bu yüzden de onları çok iyi tanıyan kimselerin resmettiğini veya kazıdığını, giderek daha kesin bir şekilde ortaya koymuştur."⁴⁰ Sanat tarihi içerisinde figüratif resmin konu olmasının sırrı insanın benliğinde dünya yüzeyinde değer verdiği en önemli olgunun yine insan olması düşüncesidir. Sanat tarihinin çeşitli zaman dilimlerinde, özellikle Çağdaş Dönemde yoğun bir şekilde figürativiteden uzaklaşma fikri ortaya çıkmış fakat tekrar tekrar sanatçı figüre geri dönmek, yüzleşmek zorunda kalmıştır. Resim sanatında temel bir direk olarak duran figür resmi elbette ki yüzyıllardır ressamın rüştünü ispat etmesi gereken en önemli sorunsalı olagelmış, sanatçılar temel eğitimlerinde en uzun zaman sürecini figür resmine ayırmışlardır. Sanat öğrencileri karakalem ve füzen ile başladıkları yolculuklarına canlı modelden (giyinik-yarı giyinik veya çıplak-nü) desen çalışmaları ile devam eder ve canlı modelin üzerinde ışık gölge, çizgi, kompozisyon gibi resimsel yetilerini geliştirirler. Bu egzersizler esnasında bir yandan da erkek veya bayan modelin anatomisi ve kas yapısı hakkında bilgi sahibi olmaya çalışırlar. Elbette ki ressamın canlı modelden çizdiği "deseni" hamurunun yani kalitesinin göstergesidir.

Sanat tarihinde ressam canlı modeli çalışırken çizgi, ışık-gölge kaygılarına düşmüş hacimsel formlar oluşturan, insan kastlarının yapısı üzerinde odaklanmıştır. Bu sorunsal

⁴⁰ Ernst H. Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, 1999, s.40.

ile boğuşması esnasında ise artık insan vücudunun iç yapısına (anatomi) yönelmesi gerektiğini farketmiştir. Ortaçağda kadavralar üzerinde araştırmalar yapan bilim adamlarına "cadı" gözüyle bakılmaktaydı. Fakat Rönesans ile birlikte kiliseye başkaldırış, Yunan ve Roma Mitolojisine yeniden öykünme esnasında Aristoteles'in mantıksal yaklaşımları ve Dante'nin fikirleriyle bireyin kilise baskısı ve hurafeleri karşısında yeni bir duruş kazanmasını sağlamıştır. Bu dönemde ressamlığının yanında bilim adamı kişiliğini de barındıran Leonardo Da Vinci kadavralar üzerinde araştırmalar yaparak yaşlı, genç, çocuk her türlü insan anatomisini ve kas yapısını incelemiş, karakalem desenlerini almıştır. "Derin nedenlere" nüfus etmek, insan vücudunun sırlarına ulaşmak istemektedir. Yeni "buluş"unun temellerini o zaman atar. Anatomiye bir sanat olarak deseni de yalnızca resimle ilişkisi açısından değil, bilimsel gözlem açısından değerlendirir. Sanki üç boyutlu bir nesnenin çevresinde dönerek filmini çekiyormuş gibi yapmak, iskeletin "yapı"sını daha iyi gösterebilmek için bazı parçaları ya da organları çıkardığı ya da tersine, vücut makinesinin yapısını ve onu oluşturan öğeleri açığa çıkarmak için kasların dışarıdan görünümünü koruduğu kesit görünümle ve ayrı bölümlerle insan makinesindeki gitgide ilerleyen bozulmanın evrelerini göstermek amacındadır."⁴¹ Çizimleriyle kapsamlı bir anatomi kitabı oluşturan Leonardo ardından gelen resamlara kaynak olmakla beraber dönemin anatomi doktoru Marcantonio della Tore'nin de ilgisini çekerek kitabının 17. yüzyıl sonlarına kadar tıp fakültelerinde doktor adaylarına ders kitabı olarak okutturulmasını sağlamıştır.

⁴¹ Alessandro Vezzosi, **Leonardo da Vinci Evren Bilimi ve Sanatı**, Yapı Kredi Yayınları, 2002, s.71, 113.

III. BÖLÜM: SANAT TARİHİ SÜRECİNDE FİGÜR VE MEKAN İLİŞKİSİ

3.1. İlkel Çağlarda Figür ve Mekan İlişkisi

Sanatın insanlık tarihi kadar eski olduğunu bilmekteyiz. İlk insan yaşam alanı olan mağaraların duvarlarına elinde mızrak tutan avcı ve o şartlarda öldürmenin zor olduğu yaban öküzü, aslan gibi vahşi yaratıkların formlarını resmetmiş, resimleri genel olarak basit çizgilerden oluşturmuştur. Elbette ki o zamanın ressamı için soyutlama ve stilizasyona giderek bu basit figürleri oluşturduğu yargısına varmamalıyız, bu elbette ki mutlak bir yetersizlikten ibarettir. Fakat "Toplumların, çözümleyemedikleri doğasal olaylar nedeni ile, anlayamadıkları güçler karşısında kaldıklarına inandıkları zamanlarda, soyut bir anlatıma başvurmak zorunda kaldıkları görüşü akla gelmektedir. Gerçekten Ortataş Çağı'nda yaşayan kavimlerin, bu çözemedikleri güçleri soyut biçimlerle sembolize ettikleri konusunda kimi görüşlere rastlamıyor değiliz."⁴² "Elbette çağımız insanı ile Ortataş Çağı insanı arasındaki düşünme, görüş, deney ve görgü bakımından önemli farklar vardır. Ve bugünkü sanatçının biçimleme için yaptığı soyutlaştırma ve kullandığı geometrik biçimleme ile primitif halk sanatçısının yaptığı soyutlama ve geometrik biçimlemesi arasında önemli bir fark ve ayrı biçimleme mantığı olduğu da açıktır. Kısacası, eski çağlardaki şematik figür konstrüksiyonunu çağımız yapıtının yapısal konstrüksiyonuna benzetmek doğru olmamaktadır."⁴³ Mağara dönemi figürlerinin ilk örneklerine M.Ö. 40.000 dolayları olan Paleolitik Çağ (Yontma Taş Devri) da rastlanır. İspanya'da Altamira Mağarası içerisinde yaban domuzu, geyik, yaban öküzü resimlerinin yanı sıra göğüs ve kalçaları abartılmış kadın figürlerini de rastlanmaktadır. Bu abartının doğurganlığın arttırılması amaçlı bir büyü olduğu düşünülmektedir. Kadının doğurganlığı ile insan topluluğundaki yeri vurgulanmaya çalışılır. Yine Paleolitik Çağ'da ve bilinen en eski mağara resimleri olarak adlandırılan Fransa Pirenelerindeki Lasque Mağarasında göz kamaştırıcı beş er metrelik geyik, yaban öküzü resimleri görülmektedir ve bu resimlerin dikkat çekici yanı ressamın bu büyüteki figürü çalışırken mağaranın içerisinde bu resmi çalışırken geriye çekilip inceleyebileceği bir mesafenin bulunmamasıdır. "Fransız Pirenelerinde Paleolitik

⁴² Herbert Kühn, *Der Aufstieg der Menschheit*, Frankfurt/M Hamburg: Fischer Bücherei 82, 1955, s.46.

⁴³ Adnan Turani, *Çağdaş Sanat Felsefesi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999, s.97.

Çağdan kalma mağara resimlerinin gerçek olduğuna araştırmacılar inanmak istemediler çünkü, bu çalışmalar çok gerçekçiydi ve doğa iyi gözlemlenmişti."⁴⁴ "Dördüncü Buzul Çağının Aurignacien devrinden itibaren Solutréen ve Magdalénien devirleri, Buzul Çağı sanatı bakımından en ilgiye değer eserlerini vermiştir."⁴⁵ Aurignacien resimlerinin genel karakteri, bunların çizgiden ibaret oluşudur. Solutréen Çağı, sadece çizgiden oluşan desenden, renk lekeleri ile artistik olarak yapılmış ve büyük bir serbestliği bulunan resimlere geçiş devresidir. Stil gittikçe plastikleşmiş ve anlatım canlılaştırılmıştır. Formlarda hareket özelliği önem kazanmıştır. Solutréen sanatının kazı yeri Valencia ile Dordogne'dadır. Magdalénien'in ortasına doğru sanat, boya özelliği olarak değerlendirilir. Altamira, Lascaux ve Niaux, bu devrin resimlerinin en güzel örneklerini veren mağaralardır. Orta Magdalénien'in konturu terk ederek renk lekeleri ile yapılmış artistik resimlerinde, modern Empresyonizmin uğraştığı bütün sorunlar görünmektedir (H. Kühn). Yani bu resimlerde an, bakış, arka ve ön yönler, hareket, gölge-ışık ve kitle problemleri, Empresyonizme uygun olarak ele alınmış gibi görülür. Magdalénien'in sonunda sanat, yeniden çizgi ile anlatıma döner. Şekillendirmenin plastik ifadesi terk edilir. Magdalénien'in son çağına ait tipik resimler Pireneler'de, Dordogne'da, İsviçre'de Schaffhausen'dedir. Lascaux'nun ilkel sığırları da bu zamanda yapılmıştır. Sonuç olarak, sanatın çizgi ile başladığı ve formların çizgi ile ifade edildiği görülmektedir. Renk lekeleri ile çalışarak iç ve dış formları belirten ifade şekli de Orta Magdalénien'de görülmektedir. Magdalénien'in sonunda da anlatım, yalnız kontur çizgilerine dönüşüyor. Öyle ki, bu dönemdeki çizgi ile anlatım, bir yaratma değil inşadır ve artık, yalnız bilgiye dayanmaktadır."⁴⁶

Bu resimlerin birbirinin üzerine yapılması, o dönem primitif insanların estetik kaygı taşımadığı ve resimlerini büyü amaçlı oluşturduğunu düşündürmektedir. İlkel resimlerin mağaraların ışık almayan doksan metrelik derinliklerinde yapılması, hatta bunlara ulaşmak için içinden bir insanın zor geçebileceği dehlizlerden ilerlemek zorunluluğu resimlerin mağara duvarlarını süslemek amacıyla değil kesinlikle "büyü" nitelikli olduklarını kesinleştirmektedir.

⁴⁴ Ayla Ersoy, **Sanat Kavramlarına Giriş**, İstanbul: Yorum Sanat Yayıncılık, 1995, s.29.

⁴⁵ Adnan Turani, **Dünya Sanat Tarihi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004, s.23.

⁴⁶ Adnan Turani, **Dünya Sanat Tarihi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004, s.28.

3.2. Mısır Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi

Eski Mısır'da figüratif resimleri yazı ile birleştiren (hiyeroglif) bir yazı türü ile tapınakları ve mezar yapıları olan mastabaları, piramitleri süslemek amaçlı kullanmışlardır. Resimlerde tanrıların yaşamı veya kendisini bizzat tanrı saydıkları "Firavunun hayatı konularına değinilmiştir." Tutankamon doğduğu zamanki adı Tutankaten olan ünlü firavun Tutankamon muhtemelen aykırı firavun Amenofis IV ile kraliçe Kiya'nın oğluydu."⁴⁷ Tutankamon kelimesinin anlamı yeryüzündeki Amon yani yeryüzü tanrısı idi ve Mısırlıların liderleri olan firavunu ne olarak düşündüklerini bize bu kelime açıkça anlatmaktadır. Arkaik Dönemin ilk evrelerinin yaşandığı bu çağda Mısırlılar figür resminde basit ama etkileyici bir sistem olan "frontal" duruş tekniğini kullanarak resimler yapmaktaydılar. Frontal duruş tekniğine göre figürlerde yüz profilden gözler önden, vücutta omuzlar kalçaya kadar cepheden iki omuzda görünecek şekilde, bacaklarsa profilden çizilirdi. Be resimlerde kullanılan figürlerin ilkel bir sistemle yapılmış olmasına rağmen resimlerde genel olarak grafiksel bir kompozisyon kullanılmış ve bu kompozisyonun öğeleri çok düzgün şekilde yerleştirilmiştir. "Hiç bir şey bu resimlerde rastgele yapılmış izlenimini taşıyor. Herşey nerede yapılmışsa, orada yapılması gerekmiş diyoruz. Bir kalem alıp bu "ilkel" Mısır resimlerinden birini kopya etmeye çalışmakta yarar var."⁴⁸

⁴⁷ **Mısır**, İstanbul: Boyut Yayınları, 2004, s.44.

⁴⁸ Ernst H. Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999, s.64.

Resim 10. "Çakal Suratlı Tanrı Anubis"

Resim sanatındaki konuları cenaze törenleri, dini gelenekler, hükümdara hediye sunuşlar ve nadiren de olsa güncel kesitler olan eski mısır resimlerinde malzeme olarak topraktan elde edilen doğal renkli boyalar, ucundan püsküller çıkana kadar çiğnenmiş kamış fırçalar kullanırlardı.

3.3. Girit Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi

Aslen yunan ırkına yakın olan Giritlilerin konuştuğu dil de çok eski bir Yunancaydı. Resim sanatında ise ticaret yaparak iletişim kurdukları Mısır tarzına daha yakın olduklarını söyleyebiliriz. Figürlerini Mısırlılar gibi frontal duruş ile resmettikleri halde bu tekniğe yeni eklemelerde bulunmuşlardır. "İsa'dan 2000 yıl önce Mısırlı Ressamlar insan figürlerini iki sol ayaklı olarak çiziyorlardı. Profilden iki baş parmak görülüyordu. 500 yıl önce Giritli Ressamlar küçük parmağı keşfettiler.⁴⁹ Konularını Yunan Kültüründen alan Giritliler mitolojik tanrıların yaşamını savaşa giden askerleri, tanrılara sunu törenlerini resimlerinde kullanmışlardır.

⁴⁹ Adrian Sington & Tony Ross, **Resim ve Ressamlar**, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 2002, s.12.

3.4. Yunan Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi

Felsefe ve sanatta bir döneme damgasını vuran Yunanlılar diğer bir ismiyle Akhalar mimari sanatında dor, ion, korint olmak üzere 3 ayrı nizam şekli oluştururken, heykel ve resim sanatlarını ise zaman süreci içindeki gelişimleriyle 3 ayrı dönemde oluşturmuşlardır, bu dönemler:

3.4.1. Arkaik Dönem (MÖ 7. yy)

Mısır ve Mezopotamya sanatlarının etkileri görülen bu dönemde frontal duruş Yunan sanatında da hakimdi. Figüratif çalışmalarında eller yumruk halinde aşağıya sarkıtılmıştır, adaleler kabarık bir haldedir, vücut tamamen çıplaktır. "Mısırlılar sanatlarını bilgiye dayandırmışlardı. Yunanlılar gözlerini kullanmaya başladılar Yunanlı heykelticiler araştıra araştıra insan figürünü imgeleştirmek için yeni teknikler, yeni yollar buldular. Birisi bedeni keşfediyor, bir başkası heykelin daha bir canlılık kazanması için ayaklarının ikisini birden yere pek sağlamca basmaması gerektiğini buluyordu. Bir başkası da, ağız köşelerini hafifçe yukarıya bükerek, bir yüze onu gülümsüyor gibi göstererek, canlı bir ifade verebileceğini bulguluyordu."⁵⁰ Dönem sanatına örnek olarak Delfi'de bulunan atlet heykelini gösterebiliriz.

3.4.2. Klasik Dönem (MÖ 5-4. yy)

Vücut ağırlığının iki ayağa eşit olarak dağıtılması yerine ağırlık bir bacağa bindirilmiş ve böylece bünye düz bir hat yerine eğri bir hat çizerek daha gerçekçi bir görünüm kazanmıştır. Gelenek olarak atletizm yarışmalarında ödül alan başarılı atletlerin heykellerini yapma sistematığı içerisinde insan kaslarının çiziminde ustalaşmışlardır. Örnek Miron'un disk atan atlet heykeli.

⁵⁰ Ernst H. Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999, s.78.

Resim 11. Miron, "Disk Atan Atlet"

3.4.3. Hellenistik Dönem (M.Ö.4-3.yy)

Resimlerde ve özellikle heykellerdeki figürlerin tanrısal ifadeleri ortadan kalkmış, insan karakteri ve duyguları işin içine girmiştir. Bunun nedeni Yunanlıların tanrılarını insan fizik yapısı içerisinde tasvir etmeleri ve bu tasvir esnasında yapılan çalışmalarda tanrılara yakışır en kaslı ve düzgün erkek vücudu (kro) ve en narin, en güzel kadın figürlerini (kros) kullanmalarıdır. "Tanrılar insan biçiminde betimlenir ve insandan yalnızca daha iri ve daha güzel olurlardı. Yunanlılar için bedensel güzellik ahlaksal güzellikle özdeştir. M.Ö. 5. yy'da ideal insan kalos kagathos olandır, yani; güzel ve iyi."⁵¹ Döneme örnek olarak Lakoon ve Oğulları heykelini verebiliriz.

⁵¹ Colette Estin & Hélène Laporte, **Yunan ve Roma Mitolojisi**, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 2002, s.50.

3.4.4. Antik Yunan Sanatında Figüratif Vazo Resimleri

Geç Minos ve Miken Uygarlıklarında vazo resmi ortaya çıkmıştır. Denizle ilgili konuların işlendiği vazo resimleri Yunan uygarlığında en yetkin düzeye ulaşmış, kırmızı ve siyah figürlü vazolar dünya sanat tarihinde yerini almıştır. "M.Ö. X. Yüzyılda sadeleşmiş motiflerle geometrik üslup ortaya çıkar. M.Ö. VII. Yüzyılda bitki, hayvan ve kuş kanatlı karma yaratıklar motifleriyle, başta korint, doğu etkisindeki üslup gelişir. M.Ö. VI. Yüzyılda Attika çömlekçiliği kaplamasının ve resimlerinin niteliğiyle, ayrıca günlük yaşayıştan sahneler ve mitolojik öyküler gibi konuların özgünlüğüyle kendisini kabul ettirir. M.Ö. V. Yüzyılda Atina'da hepsi aynı mahalleye toplanmış 400 çömlekçi vardır; mahalle şu adı taşır: Çömlek"⁵²

İ.Ö. 500 dolaylarında vazo resminde Eksedias ve Amasis ressamı gibi ustalar ortaya çıktı. Klasik dönem sonlarına doğru İ.Ö. 400'lerde ise yeni teknikler denenmeye başlanılan bir evreye girildi. Bu dönemde Apollodoros, Zeuxis, Apelles ve Parasios gibi ressamlar Yunan yapılarını bezeyen anıtsal duvar resimleri yaptılar. Sonraları ise Pompei'deki evlerin duvarlarında olduğu gibi boydan boya öyküsel sahnelerin ele alındığı duvar resimleri ön plana çıkmıştır.

3.5. Roma ve Bizans Sanatlarında Figür ve Mekan İlişkisi

Roma Sanatı genel olarak Yunan Sanatının kopyalarının yapımı ile uğraşmıştır. Mimari sanatı gelişmiş heykel ve resim ise mimari yapılarda süsleme amacıyla kullanılmıştır. Erken Hıristiyan ve Bizans Sanatında 4. yy'da Hıristiyanlığın Bizans İmparatoru Konstantin tarafından resmi din olarak kabul edilmesi ile Yunan Mitolojisi ve tanrılarına karşı oluşan öfkeyle paganist putperest heykeller kırılmış, tahrip edilmiş ikonoklast bir yaklaşım ile put olarak düşünülen heykel sanatı reddedilmiştir. "Asterius, "yapma resmini İsa'nın" diyor ve neden yapılmaması gerektiğini de şu sözlerle açıklıyor: "Çünkü insan olmakla onun bizler için katlandığı bunca aşağılanma yeter. Maddeden arınmış olan sözü düşün ve onu kendi içinde sakla..." Bu sözler 4. ve 5.

⁵² Colette Estin & Hélène Laporte, **Yunan ve Roma Mitolojisi**, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 2002, s.48-49.

yüzyıllarda yaşayan hristiyanlardan pek çoğunun düşünce ve duygularını dile getiriyordu."⁵³ Bu düşünce içerisinde yüzyıllar boyunca sanat yapılmamış ve Antik Yunanda erişilen figüratif teknik başarı bellek yitimine uğramıştır. Bizans, Erken Hristiyan Sanatı ve Ortaçağ sanatlarında İncil sahneleri ve Hz. İsa'nın hayatından kesitler basit freskolar ile resmedilmiş ve kiliselerin süslenmesinde kullanılmıştır. Fakat bu "ikonalar" Antik Yunan figürünün yanında oldukça basit kalmaktadır.

Resim 12. Bizans İkonası

3.6. Rönesans Resim Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi

Antik Yunan Sanatında heykel ve resim disiplinlerindeki gelişimden sonra Roma Sanatında ilginin mimari alana kayması, Bizans'ta ise İ.S. 3. yüzyılda Konstantin'in Hristiyanlık dinini resmi din olarak kabul etmesi sonucu Antik Yunan'ın sanatsal öğeleri olan heykellere, mitolojik konulu oldukları için karşı çıktı. Paganist Putperestliğin sembolü olarak görüldü ve lanetlendiler. Sanat ise kilisenin göz hapsi altında dizginlendi, basit ikonalar ve kilise duvarlarını süsleyici mozaikler yapılırken ikonoklast (726-842) yani ikona kırıcı dönemde ise tamamen tasvir yasağı ortaya çıktı. "Bizans resimlerinde betimlenen insan figürü oldukça uzatılmıştır. Yüzleri soyutlanmamıştır, ama tümüyle natüralistik de değildir. Mısır cenaze portrelerine borçlu olan gözleri, çok büyütülmüştür."⁵⁴

⁵³ Mazhar Ş. İprisoğlu, **İslamda Resim Yasağı ve Sonuçları**, Yapı Kredi Yayınları, s.17

⁵⁴ Tamara Talbot Rice, **Bizans'ta Günlük Yaşam**, Özne Yayıncılık, s.218.

"Ortaçağ Avrupa sanatında fresko tekniği bulunmuştu ve okuma bilmeyen dindarlara İncil'in bölümlerini resimlerle izleme olanağı sağlıyordu."⁵⁵ İtalyancada nemli anlamına gelen "fresco" tekniğine göre nemli sıva üzerine yaptıkları resimleri sıva kurumadan süratli bir şekilde bitirmek zorundaydılar. Dönemin önemli ustalarına örnek olarak Giotto'yu verebiliriz. Giotto iyi bir ressam olmakla beraber kendisine özgü uzun ince figürlerin ortaya çıktığı resimler oluşturuyor iken bir yandan da perspektifin ilk örneklerini sergiliyordu.

Antik Yunan sanatından sonra Roma, Bizans ve karanlık Ortaçağ'da basit sanatsal çırpınışlar göze çarpar fakat bir sanat tarihçi gözüyle bakıldığı zaman Yunan Sanatından Rönesans Sanatına kadar 1500 yıllık bir süre aralığında sanatın duraklama dönemi geçirdiğini söyleyebiliriz. Bunun içindir ki Rönesans'ın kelime anlamı "uyanış" olarak betimlenmiştir. İtalya'nın Floransa kentinde doğan Rönesans daha sonraları bütün dünya yayılmış felsefi, kültürel ve sanatsal yönden bir devrim niteliği taşımaktadır. Ortaçağ'da yaptığı resimlere imzasını bile atamayan ressamın bireysel olarak kiliseye bir başkaldırısı olan Rönesans sanatında figür tekniğinde büyük gelişimler kaydedilmiş ve arkeolojik keşifler ile farkına varılan 1500 yıl gerideki Yunan Sanatı ilgi odağı olmuş yoğun kilise baskılarına karşı mitolojik konular tekrar işlenmeye başlamıştır. Yunan sanatında gördüğümüz (bkz. Resim 11) figüratif tekniğe erken Rönesans döneminde yavaş yavaş dönülmeye başlanmıştır. Yüzyıllardır doğru düzgün resim yapmayan ressamlar, amatör bir figüratif dönem geçirmiş bu dönemde Massaggio'nun uzun ince figürlerinde görüldüğü gibi figürler idealize edilmiştir. Ortaçağ'da kadın figürü olarak Meryem, Mecdelli Meryem gibi dinsel tipleri saçları dahi kapalı bir sistemde resmetmek zorunda kalan ressamlar, Rönesans ile Yunan mitolojisindeki başlıca konulardan olan Afrodite-Venus gibi aşk ve cinsellik içeren bir konuyu betimlerken çıplak kadın vücudu sorunsalı ile karşı karşıya kaldılar.

⁵⁵ Adrian Sington & Tony Ross, **Resim ve Ressamlar**, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 2002, s.16.

Resim 13. Lorenzo Di Credi, "Venüs"

Yüzyıllardır erkek anatomisini çizmelerine izin verilmiş olan bu ressamlar kadın figürünü de idealize ederek erkeksi hatlar ile çizdiler. Bu sisteme örnek olarak Lorenzo Di Credi'nin "Venüs"ünü ve Michelangelo'nun "Toprak Ana"sını verebilmekteyiz. Bir başka düşüncede ise; bu dönemdeki kadın anatomisinin erkeksi hatlarla çizilmesi sistemine dönemin kilise baskısı ve etik değerleri içerisinde denetlenen ressamın çıplak kadın model kullanmaktan kaçındığı ve erkek modeller ile çalıştığı söylenmektedir.

Resim 14. Paolo Ucello, "San Romano Savaşı"

Rönesans'ın İtalya'daki önemli isimlerinden olan Paolo Ucello bir perspektif kısaltım olan rakursiyi keşfetmişti. Ucello'nun 'San Romano Savaşı' adlı çalışmasında "en fazla gurur duyduğu şey herhalde düşmüş, yerde yatan, perspektif kısaltımla gösterilmesi çok güç olması gereken savaşçı figürüdür. Daha önce böyle bir figür hiç çizilmemişti ve diğer figürlerle kıyaslandığında biraz fazla küçük görünmesine rağmen, nasıl bir heyecan yarattığını tahmin edebiliriz."⁵⁶

Figüratif resim tekniğinde büyük ilerlemeler gösteren Rönesans resim sanatında kapalı form sistemini temel alarak resimler yapılmıştır. Kapalı form; bütün figürlerin tablonun dört köşesi içinde düşünüldüğü, figürlerin biteviye bir çevre çizgisiyle mekandan sınırlanarak ayrıldığı bir resim tekniğidir. Dokunma değerlerine dayalı olan bu teknikte kabartıları belirtmek için çekilen çizgileri çözümlersek figürlerde gölge kısımların tamamı ile saydam olarak bırakılmasında tam çizgi sanatının ön planda olduğu anlaşılır. "Bütün çizgiler hep biteviye açık bir şekilde çizilmiştir ve her biri adeta kendisinin güzel bir çizgi olduğunu ve yol arkadaşlarına uyması gerektiğini biliyor gibidir. Hepsi plastik şeklin hareketine uyarlar ve sadece şeklin gölgesinin çizgilerinde şekilden ayrılırlar."⁵⁷

Genel olarak resimlerde pirimidal bir kompozisyon tekniği benimsenen Rönesans Resim Sanatında tek ve üçlü figür grupları dikkati çekmektedir. Leonardo'nun "Kayalıklar Madonnası" isimli çalışmasında "dört kişi, geometrik, piramit biçimi bir kompozisyona göre dizilmişlerdir ve konumlarıyla bir haç çizerler. Ama alan içinde çok daha belirgindirler. Işıklar içerisindeki her öğe kendi görsel ve uzamsal dinamiğine sahiptir. Meryem'in yüzü bir çok köşegenin kesişme noktasında durur. Ama kompozisyonun bütününün merkezinde yirmi incili broş yer almaktadır."⁵⁸ Dönem kompozisyonlarındaki ışık-gölge düzeni ise tek bir noktadan gelen ışık değil genel olarak tablonun her tarafını aydınlatan homojen bir ışık sistemidir. Bu homojen ışık sisteminin vücudu ve mekanı şekillendirdiğini söyleyememenin yanı sıra bu olguları renk perspektifi ile değil çizgi perspektifi ile hacimlendirme tekniğinin kullanıldığını söyleyebiliriz.

⁵⁶ Ernst H. Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, 1999, s.255.

⁵⁷ Heinrich Wölfflin, **Sanat Tarihinin Temel Kavramları**, Remzi Kitabevi, 1995, s.48.

⁵⁸ Alessandro Vezzosi, **Leonardo Da Vinci Evren Bilimi ve Sanatı**, Yapı Kredi Yayınları, 2002, s.57-58.

Rönesans resim sanatında doğru ve optik gözleme dayanan insan anatomisi araştırma konusu olmuştur. Bu noktada karşımıza Leonardo da Vinci çıkmaktadır. Resimlerinde ustaca kullandığı peyzaj tekniği ve muhteşem "sfumato"sunun yanı sıra başarı ile uyguladığı figüratif tekniği onu çağdaşlarından ayırmaktadır. Leonardo insan figüründe anatomiye yönelmiş ve kadavralar üzerinde araştırmalar yapmıştır. "Avrupa'nın büyük bir bölümünde, anatomik teşrih için kullanılan kadavraların asıl kaynağı idamlardı; bu, popüler bilince iyice yerleşmiş dehşet uyandıran bir olguydu."⁵⁹

Resim 15. Leonardo Da Vinci, "Cenin"

Avrupa'da insan bedeni Rönesans'tan sonra da yüzlerce yıl ön planda olmuş, anatomik araştırmalar ile insan bedenindeki gizemler açığa kavuşturulmaya çalışılmış ve en korkuncu da; kilisenin hakimiyetindeki engizisyon mahkemelerinin verdiği işkence ve sonunda idam cezaları ile parçalara ayrılan insan bedenleriydi (Bu parçalanma cezası çoğu zaman canlı insanlar üzerinde uygulanıyordu). Diğer bir kadavra ressamı olan Andreas Vesalius illüstrasyonlardan oluşan bir kitap çıkarıyor, kitabında "bu 'bedenler'i iskeletler olarak, anatomicinin işinin bitmesinden sonraki nihai kalıntılar olarak resmediyor."⁶⁰du. Kapalı formu ustaca kullanan Rönesans ressamlarına örnek olarak Leonardo'nun yanı sıra Romalı Raffael, Alman Dürer ve Maniyerizmin oluşmasında etkili olan Michelangelo'yu da verebiliriz.

Ardından gelen Maniyerist Dönemde ise figür resminde bir ilerleme olmamış aksine Rönesans'a rağmen gerileme kaydedilmiştir. Maniyerizmin resim sanatına

⁵⁹ Richard Leppert, **Sanatta Anlamların Görüntüsü**, Ayrıntı Yayınları, 2002,s.160.

⁶⁰ Richard Leppert, **Sanatta Anlamların Görüntüsü**, Ayrıntı Yayınları, 2002,s.165-166.

getirdiği yegane yenilik derinlik anlayışına gidilmesi ve hatta Michelangelo'nun sixteene şapelindeki "Yaradılış" resimlerinden etkilenip yola çıkarak Maniyerist resimde figürlerin havada uçuyormuş gibi resmedilmeleridir. Üç Romalı ressam olan "Parmesan, Pontormo ve Bronzino birlikte büyük ustaları kopya etmeye koyuldular. Ama biçimleri abartarak insan bedeni çeşitli değişikliklere uğradı, organlar eğilip bükülüyor, uzatılıyor, suratlar buruşuyordu. Hatta bazı insan figürleri tablonun dışına çıkabiliyordu."⁶¹ Parmigianino ise "Uzun Boyunlu Meryem" adlı tablosunda "Meryem'i zarif ve kibar göstermeyi istemiş Meryem'e bir kuğu gibi uzun boyun yapmış çünkü sanatçı olağan dışı uzatılmış biçimlerden çok hoşlandığını bize özellikle göstermeye çalışmıştır."⁶² Fakat dönemin en önemli sanatçısı şüphesiz El Greco'dur. Bir Yunan resim sanatçısı olan El Greco, figürlerin anatomik yapısında abartılarda bulunmuş ve neredeyse çağdaş akımlardaki gibi farklı bir boyama tekniğine yönelmiştir.

3.7. Barok Resim Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi

Rönesans'ın katı kurallara dayalı figür ve kompozisyon anlayışı Maniyerizm döneminde çatırdamaya başladı. Sanatçının özgür yanı sanat tarihinde dönem dönem karşımıza çıkacağı gibi katı kuralların üzerine çıkmıştı. 17. yüzyıl başlarında oluşan barok üslupta örnekler veren sanatçılar ise tamamen Rönesans resim kurgusunu sorgulamaya başladılar. Nerede ise yapılanların tam tezat uygulamalarını resimlerine taşımaya çalışırken sanat tarihi içerisinde kompoze olarak basit ve tektonik gördükleri Rönesans kompozisyon kurallarından oldukça farklı olan kendi kurallarını oluşturdular. Resim sanatında modern çağa bir köprü vazifesi gören ve resimsel kompozisyon türleri arasında temel kaidelerden birisi olan barok üslup sanat tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Barok üslubun ve figür anlayışının Rönesans resim sanatından farklı oluşumlarını ele alalım:

Sanatın temelini teşkil ettiğini söylediğimiz figüratif desen anlayışı Rönesans'ta tam bir kapalı form halinde betimlenmekte figürler biteviye bir kontur çizgisi ile kompozisyonun içerisinde sınırlara ayrılmaktaydılar, buna rağmen 17. yüzyıl barok üslup ressamı kapalı formun çok donuk ve insan gözünün algılama yapısına göre

⁶¹ Adrian Sington & Tony ROSS, **Resim ve Ressamlar**, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, 2002, s.42.

⁶² Ernst H. Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, 1999, s.367.

oldukça basit olduğunu farkettiler. Barok üslup ressamalarının tercih ettiği kompozisyon anlayışı ise tam bir "açık form" idi. Açık formun oluşumunda ışık-gölge oyunları ve 17. yüzyılda kullanılmaya başlanılan renk perspektifi önemliydi. Bu teknikteki figürlerin etrafı kontur çizgileriyle sınırlandırılmaz, desende Rönesans'ın biteviye çizgisinin yerini ışık-gölge tekniğini daha iyi anlatan kırık çizgi tercih edilmiştir. "Kim çevre çizgisini boylu boyunca izlemek isterse çok geçmeden bunun hemen hemen mümkün olmadığını anlar. 16. yüzyılın düzgün ve biteviye sürüp giden çevre çizgisinin yerine gölgesel üslubun kırık çizgisi geçmiştir."⁶³

Açık formu sadece çevre çizgilerinden uzaklaşma olarak algılamamak gerekir. Ayrıca açık formda, kapalı formun kompozisyonun içine sıkıştırılmış figür anlayışından vazgeçilmiş aksine kompozisyondan taşan figürler ile sanki gerçek hayattan bir kesit alınıyormuş izlenimi yaratılmaya çalışılmıştır. Rönesans'ın primidal kompozisyonlarından vazgeçilmiş dağınık, diyagonal düzenlere yönelmişlerdir. Barok üslup ressamının kaçındığı kurallardan biri de simetridir. Rönesans'ın simetrik tektonik üslubunu çok yalın ve yapay bulmuşlar ve yerine asimetrik, atektonik bir üslubu gündeme getirmişlerdir." 16. yüzyılda resmin kısımları bir merkezi eksen etrafında düzenlenmektedir ya da eğer bu yoksa, tablonun iki yarısı arasında tam bir denge gözetilmektedir, bu dengeyi tanımlamak her zaman kolay değildir, ama 17. yüzyılın daha serbest düzeniyle karşılaştırmakla kesin olarak sezilebilir. Bu mekaniğin kararlı ve kararsız denge kavramlarıyla belirttiği durumlara benzer. Barok resim ve heykel sanatı bir orta eksenin saptanmasına karşı kesin bir antipati beslemektedir. Artık tam simetri kaybolmuş, ya da her çeşit denge bozukluklarıyla görünmez hale getirilmişti."⁶⁴

İnsan figürünün betimlenmesinde desen tekniği olarak Rönesans'ın biteviye çizgisi yerine kırık çizgiyi tercih eden 17. yüzyıl ressamaları yağlı boyada da farklı anlayışlara yöneldiler; küçük adalelere, damarlara kadar belirttikleri insan anatomisi ile Rönesans'ın klasik sağlam duruşlu kuruluşunu dağıttılar, yerine adeta bir adale yığını oluşturdular. Figürleri resmederken Rönesans'ın birden çok kaynaktan çıkan homojen, doğal ışık anlayışı yerine tek bir kaynaktan gelen şiddetli yapay bir ışık anlayışını tercih ederken figürleri yarı karanlık (clair obscur) bir tiyatro sahnesi içindeymiş düşüncesiyle

⁶³ Heinrich Wölfflin, **Sanat Tarihinin Temel Kavramları**, Remzi Kitabevi, 1995, s.48.

⁶⁴ Heinrich Wölfflin, **Sanat Tarihinin Temel Kavramları**, Remzi Kitabevi, 1995, s.149.

resmettiler. Çizgi perspektifinin yerini renk perspektifi almıştı ve 17. yüzyıl figürleri açık formun etkisiyle yer yer karanlığın içerisinde erimekteydiler. 16. yüzyılın düzlemlerden oluşan kompozisyon tekniği, espaz ve rakursiyi kullanan derinlik anlayışlı bir kompozisyona dönüşmüştü. İtalya'daki en önemli barok üslup ustalarından biri olan Caravaggio yapay ışığı ustaca kullanmaktaydı. Üslubun kendini en etkin gösterdiği resimlerinden birisi olan "Meryem Ana'nın Ölümü" isimli çalışmasında ışığın yanı sıra barok üslubun Rönesans'a göre başka bir farklı ifade türü olan anlamlı yüz tipleri ortaya çıkmıştır. Oysa Rönesans resimlerinin insan yüzlerinde klasik bir durgunluk sezilmekteydi. 17. yüzyılda ten rengi, kumaşın desenleri gibi görsel öğeler ustaca kompozisyonlara eklenirken hikayeci bir anlayış içerisinde belirli bir anın resmini yapmaya çalıştılar. Dönemin önemli ustalarından diğer birisi olan Flaman Rembrant'ın resimlerindeki fırça darbelerinde ışık ile aydınlatılmış insan yüzleri ve karanlık fonlar belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştı. Sanatçının en önemli resimlerine "Doktor Tulp'un Anatomi Dersi" ve "Gece Devriyesi"ni örnek verebilmekteyiz.

Barok Dönemde en üstün seviyesine ulaştığını düşündüğümüz figür resmi ilerleyen tarihlerde ortaya çıkan akım ve dönemlerde tekrar araştırıldı ve günümüze kadar bir çok ressamın fırçasında özgün formlara ulaşırken hem klasik bir resim öğretisi oldu hem de sanatçının kendini ifade ettiği bir biçim halini aldı. Barok Dönemin ardından gelen rokoko akımında figüratif düşünce belli oranda yozlaştırılmaya başlanmıştı. Dönemin sivrilen ressamlarından birisi olan Antione Watteau yaptığı kır manzaraları, saray yaşantısı ve bunun gibi konularla fazla özenli ve yapay bir yaklaşımı ortaya koydu. "Birçoklarına göre o, Rokoko adı verilen 18. yüzyıl başları, Fransız aristokrasinin zevklerini yansıtmaktadır: Barok Dönemin aşırı kaba ve ağır zevkenden sonra ortaya çıkan, kendini canlı bir havailikle ifade eden seçkin, renkli, zarif ve ince bir süsleme"⁶⁵ idi. Sanat tarihsel açıdan bakıldığında ise Barok dönemin resim sanatına daha etkin bir katkıda bulunduğu görülmektedir.

1789 Fransız ihtilali esnasında Diderot'nun felsefi yaklaşımından yola çıkarak ve o dönemde Pompei Harabelerinin arkeolojik kazılar ile ortaya çıkartılması sonucu yeni bir sanat anlayışı vücuda geldi. Neo-Klasik Dönem adı verilen nitelikli figüratif çalışmalar ve ağır kompozisyon anlayışı ile Barok üslubun ve Rönesans'ın bir devamı görülen

⁶⁵ Ernst H. Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, 1999, s.454-455.

akımın usta ressamlarından Jacques Louis David'in "Marat'nın Ölümü", "Horas Kardeşlerin Yemini" isimli başyapıtları dönemin özelliklerini birebir yansıtmaktaydı.

Resim 16. J. Louis David, "Horas Kardeşlerin Yemini"

"David ihtilal hükümetinin resmi sanatçısıydı. Yunan ve Roma heykellerini inceleyerek, vücuttaki kasların ve kirişlerin nasıl hacimlendirileceğini ve vücuda soylu bir güzelliğin nasıl verileceğini öğrenmiş. Aynı zamanda klasik sanatlardan, yapıtta oluşturulması istenen ana etki açısından önemli olmayan ayrıntıları atmayı ve sadeliği amaçlamayı da öğrenmişti."⁶⁶ Neo-Klasik akım elbette ki Rokoko Döneminin şaşalı dünya görüşüne bir tepki olarak doğmuştu. Takip eden Romantik akımda ne kadar konusallık ve dramatism ön plana çıksa da figürativiteden vazgeçilmemiştir. Dönemin önemli ressamlarından" Théodore Géricault halkı en çok etkileyen romantik resamlardan biri olmuştur. Medusa'nın Sali isimli anıtsal bir tablo gerçekleştirmiştir."⁶⁷

Realist (toplumsal gerçekçi) ressamlar ise romantizmin elit tabakaya hitap eden yapısına karşı çıkarak köy yaşantısı içerisinde çalışan köylü insanların resimlerini yaparken tekrar figürü ön plana çıkardılar. François Millet ve Camille Corot'nun resimleride işte böyle bir tema benimsemişti ve tam anlamıyla figüratifti. Barok

⁶⁶ Ernst H. Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, 1999, s.485.

⁶⁷ Adrian Sington & Tony Ross, **Resim ve Ressamlar**, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 2002, s.67.

dönemde de Flaman ressam Bruegel'in de köylülerin yaşamını resmettiğini hatırlıyoruz. Fakat onun resimlerinde köy yaşantısı ve köylüler ile dalga geçiş ve ince bir karikatürizasyon sezilmektedir.

3.8. Çağdaş Resim Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi

19. yüzyıl başlarında fotoğraf makinesinin icadı resim sanatında bir devrim niteliği taşımaktaydı. Daha önceleri gördüğünü bire bir aktarma düşüncesiyle çalışan ressamlar fotoğraf makinesinin bu işi mükemmel yapması ile farklı temalara yönelmek zorunda kaldılar. Gördüklerini değil düşündüklerini resmetme çabası içerisinde çağdaş sanat akımlarının ana fikri olan ilk olanı resmetme mantığına ulaştılar.

İlk çağdaş akımlar olduğunu, düşündüğümüz fovist ve empresyonist akımlarda figür resmi ile direkt olarak karşılaşmıyoruz. Fakat Neo-Empresyonist akımda ise daha renkli daha stilize çalışmalarla karşılaşırız, fakat bu çalışmaların muhteviyatında figür yine karşımıza çıkmaktadır. Örnek olarak simbolist ressam Paul Gauguin'in "Tahitili Kadınlar" adlı çalışmasında lokal boyanmış canlı renkler içerisindeki stilize kadın figürlerini gösterirebiliriz. "İzlenimciler'le Yeni-İzlenimciler'in ışık ve gölgenin renkle anlatımı sonunda yitirdikleri nesne biçimini resme yeniden kazandırmak için Cézanne, Gauguin, Van Gogh ve Munch gibi sanatçıların harcadıkları çabayı biliyoruz. Hatta Cézanne, nesnelerin yapısal kuruluşlarını dağıtmamak için, renklerin arasına siyahı koyduğu gibi, görüntüyü de geometrik biçimler üzerine oturtturarak sağlamlaştırmayı prensip edinmişti."⁶⁸ Henry Matisse'in "Dans" isimli çalışmasında da sanatçı ne kadar renk kullanırsa kullansın " çizgi ile yapılmış figür sanat tarihinde bir kültür" anlayışı farkedebiliyoruz. Edgar Degas özellikle figürün üzerinde yoğunlaşmış ve kendisine konu olarak balerinleri seçmiştir. "Degas, onlara, empresyonistlerin çevrelerindeki manzaraya bakmaları gibi tutkusuz bir tarafsızlıkla bakıyordu. Onun için önemli olan insan biçimi üstünde ışık ve "gölgenin etkileşimini ve hareket ya da mekan izlenimini yaratmak için kullanacağı yöntemdi."⁶⁹ Yani kendi özgün yaklaşımıyla bizim tezimizin ana teması olan figür-mekan ilişkisini ustaca kurmaktaydı. "Özgürlüğe karşın Akademik Eleştiri'nin, yani resmi biçim olarak ele alan eleştirinin katı kuralları egemenliğini yine

⁶⁸ Paul Cezanne, **Über die Kunst**, Rowohlt Klassiker 6, Hamburg, 1957, s.22.

⁶⁹ Ernst H. Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, 1999, s.527.

de sürdürmekte ve kuramsal 'bitişlik', yani şekil olarak tamamlanmışlık ana ölçüt olmaktadır. Bu eleştiri türünde, artistik bir idealden söz edilemez gibi görünmektedir. Bu yaklaşımı daha sonra Picasso'da destekleyecek ve 'biçim konudan önemlidir' diyecektir."⁷⁰

Pablo Picasso oluşturduğu Kübist akımında bütün nesneler üzerinde yaptığı gibi figürleri de bir çok bakış açısından aynı anda göstererek geometrik formlara ayırmıştı. Picasso'nun ilk dönemlerinde fotoğraf gibi çizebildiği figüratif anlayışını yaşlılık döneminde torununun resmini yaptığı "Taş Bebeği ile Maya" isimli çalışmasında açıkça görmekteyiz. Sürrealistler ise dönemdaşları olan akımlara göre daha figüratif çalışmalar yapmaktaydılar, ustalarından olan Salvadore Dali sanki klasik dönem ressamı ile yarışırçasına insan anatomisine önem vermekte ve bu şekilde yetenekli olduğunu vurgulamaya çalışmaktaydı. Akımın diğer önemli sanatçısı Rene Magritte'in birer bulmacayı andıran resimlerinde de figüratif olgu ön plandadır. Hiper-Realist ressam Bacon'un çalışmalarında ise insan figürleri fotoğrafik, illüstratif bir teknikte resmedilmekteydi. Dönemimizde resim, fotoğraf ve bunların yanı sıra yeni oluşan videoart, performans gibi disiplinlerde de insan bedeni sanat tarihinde olduğu gibi yine ön plandadır.

3.9. Türk – Osmanlı Resim Sanatında Figür ve Mekan İlişkisi

Orta Asya kültüründe Uzakdoğu'nun felsefi ve iki boyutlu resimlerinden etkilenen Türk resmi "minyatür" adı verilen figüratif bir tarz oluşturdu. Dönemin önemli sanatçılarından Mehmet Siyah Kalem figüratif çalışmalarında Uzakdoğu kültürünü yansıtan usta bir teknik kullanmaktaydı. İslamiyet ile tanışan Türklerde Arap kültürünün bir getirisi olarak; tasvir yasağı oluşmuş, heykel ve resim reddedilmiş ve yüzlerce yıl bu disiplinlerde eser üretilmemiştir. "Hadis, canlı varlıkların resmini yapanların Allah'la boy ölçüşmeye kalkıştıkları için kötü kişiler olduklarını söyler ve bu gibilerin Kıyamet Günü, yaptıkları tasvirlerle can vermek zorunda bırakılacaklarını, bunu başaramayacakları için de cehennem azabı çekeceklerini bildirir(Buhari, Libas 89/2- Abdullah İbn Ömer; Buhari, Büyü 104- Said İbn Ebu'l- Hasan). Cansız nesnelerle

⁷⁰ Sıtkı M. Erinc, **Resmin Eleştirisi Üzerine**, İstanbul: Hil Yayın, 1995, s.65.

bitkiler Hadis metinlerinde resim yasağının dışında kalırlar. Sonraki devirlerde, puta tapma tehlikesi kalmadığı halde (Kur'an 'Tanrı Sözü' olduğu için) resim konusunda Hadis açıklamalarının dışına çıkılarak yorumlama yoluna gidilememiştir."⁷¹ Sanat tarihi ansiklopedileri nedenlerini irdelemeksizin İslam'ın tanrıbilimsel açıdan canlı varlıkların tasvirine karşı olduğunu söyler geçerler. Bu tür temsilin Kuran aracılığı ile yasaklanmadığı, artık hemen hemen kesin olarak biliniyor. Ancak, bir çok hadiste sanatçıların ve tasvirin açıkça suçlanması, Müslümanlara özgü bir tutumun içtenlikli ifadesi olarak gösterilegelmiştir."⁷² Fakat Türk sanatının kökeninden gelen minyatür Osmanlı sarayının da desteğiyle durmaksızın gelişti. Padişahın hayatı, şöenler, düğünler, savaş sahneleri ve bunun gibi konulardaki minyatür çalışmaları bol figür ile resmediliyordu ve batı resminin etkilerinden tam anlamıyla uzaktı. Batı resminin icadı olan perspektif kendini göstermemekle birlikte, minyatürler iki boyutlu düşünülmüş, önemli figürler (padişah, sadrazam vb.) diğer figürlerden daha büyük resmedilmişti. "bu eserlerde, çizgisel bir karakter egemen olduğu gibi, turvakar (Yarım yandan) duruşlar, sade fakat belirgin bir biçimde yer almışlardır. Resimlerde optik bir gözlem görülmektedir. Nakkaş Osman'ın bol figürlü kompozisyonlarında farklı bir yaklaşım sezilmektedir. Bu farklılık, Kanuni döneminde yapılan minyatürlerdeki figürlerin vücutlarının birer sütun gibi ele alınmasıdır. 1. Ahmet (1603-1617) Albümünde yer alan minyatürlerde ise, olgun ve abartmalı bir desen anlayışı dikkati çeker. Başlar küçük ve figürler birbirleri ile duygusal ilişki, içindedirler. 17. yüzyıl sanatçıları arasında Nakşi Ahmet 'Şakayık-ı Numaniye' adlı elyazmasını resimlemiştir. Bu eserlerde bilgin ve din adamlarının portrelerinde ekspresyonist bir anlatım görülmektedir. Hatta Molla Hüsrev portresinde, yüzün üzgün ifadesi de dikkatli bir şekilde saptanmıştır. Hocanın portresinde Barok resimlerde görülen poz verme durumu aynen yansımıştır.

⁷¹ Mazhar Ş. İpşişoğlu, **İslamda Resim Yasağı ve Sonuçları**, Yapı Kredi Yayınları, s.19-20

⁷² Oleg Grabar, **İslam Sanatının Oluşumu**, Kanat Yayınları, 2004, s.67

Resim 17. Levni, "Askerler"

Büyük bir desinatör olan Levni ise kişilerin karakterlerini yakalayan önemli bir sanatçıdır. Vücut hareketleri, ellerin doğru görüntüye uygun çizimleri, Lale Devri'nin Batı'da olan Barok gözleme ne denli yakın olduğunu gösteriyor."⁷³ "Bu çalışmalarda perspektif kurallara uyulmaz; ışık ve gölgeye yer verilmez, şekiller kendi rengine uygun olarak düz boyanır. Osmanlılar zamanında ise minyatür alanında gerçek bir gelişme görülür. Bu devirde minyatür ve duvarlara süsleme yapanlara "nakkaş" denilirdi. 18. asırda yaşamış olan Levni minyatür sanatının en güzel örneklerini vermiştir."⁷⁴

⁷³ Adnan Turani, **Dünya Sanat Tarihi**, Remzi Kitabevi, 2004, s.661-662.

⁷⁴ Hüseyin Kılıçkan, **Resim Bilgisi**, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2002, s.184.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, sarayın ve askerlerin sanata olan ilgisi ile Paris'e eğitim almaya gönderilen yetenekli gençlerin İstanbul'a dönüşleri, iki-üç sene geriden de olsa batıdaki yeni oluşumları Türk resim sanatına kazandırıyordu. Türk resim sanatında önemli bir değişikliğe yol açan bu olayın çağdaş Türk resim sanatının da başlangıcı olduğunu söyleyebiliriz. Batı'dan ilk gelen akımlardan birinin Oryantalizm öncüsünün de Türk sanat tarihindeki kilit isimlerden birisi olan Osman Hamdi Bey olduğunu söyleyebiliriz. Sonraları sanayi-i Nefise Mektebi'ni de kuracak olan Osman Hamdi Bey Oryantalist düşünceyi benimsemişti, "Kaplumbağa Terbiyecisi" isimli çalışması sanatta figüre önem verdiğini bize anlatmaktadır.

Cumhuriyet sonrasında ise Türk resminde figüratif gelişmeler olmuş ve çeşitli figürcü gruplar ortaya çıkmıştır. Fakat çağdaş figür resminin gelişimini Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ekolü içerisinde algılamamız daha net bir görüntüye ulaşmamızı sağlar. Zeki Kocamemi'nin çağdaş figür ve desen anlayışı önemli olmakla beraber bir kuşak arkasından takip eden ve dönemin düşünsel yapısından etkilenerек Anadolu köylülerinin daha idealist ve sembolik resimlerini yapan Prof. Dr. Neşet Günal ise tamamen realist (toplumsal gerçekçi) bir ressamdır ve sanat hayatında Fransız ressam François Millet'inin figüratif yolunu takip etmiştir. Neşet Günal'ın öğrencileri olan figüratif ressamlar Prof. Dr. Neş'e Erdok ve Prof. Dr. Nedret Sekban Çağdaş Türk figüratif resminin günümüzdeki bayrak taşıyıcılarıdır. Prof. Dr. Nedret Sekban atölyesi öğrencilerinden Mustafa Özel, Ahmet Umur Deniz gibi genç kuşak figüratiflerin de adından söz etmekte de fayda vardır.

Resim 18. A. Umur Deniz, "Çöp Toplayanlar"

IV. BÖLÜM: ORTAÖĞRETİM SANAT EĞİTİMİNDE FİĞÜR VE MEKAN İLİŞKİSİNİN YERİ VE ÖNEMİ

4.1. Müfredat Programlarının Yetenekli Öğrencilere Yönelik Olmaması

Halihazırda Milli Eğitim Teşkilatımız ortaöğretim kurumları içerisinde yetenekli yeteneksiz bütün öğrencilere aynı seviyede hitap eden bir resim dersi müfredatı kullanılmaktadır. "10.03.1998 tarih ve 13 sayılı kararla Talim Terbiye Kurulu Program Dairesi Başkanlığı bünyesinde kurulan komisyonca hazırlanan Lise (seçmeli) Resim 1, 2, 3 ve Lise (alan) Resim 1, 2 dersleri öğretim programları kabul edilmiştir. Seçmeli Resim 1, 2, 3 dersleri Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Sanat (Resim) bölümü hariç Lise, Anadolu, Yabancı dil ağırlıklı liselerin tüm alanlarının 9. sınıflarında; seçmeli ders, sanat (resim) alanının 10. ve 11. sınıflarında; alan dersi, diğer tüm alanlarda ve Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin sanat (müzik) bölümlerinin 10. ve 11. sınıflarında; seçmeli ders, Lise öncesi hazırlık sınıflarında; seçmeli ders olarak okutulmaktadır.(Lise program 1998:291)"⁷⁵

Ortaöğretim resim dersi müfredat programı tasarlandığı gibi genele hitap edici bir muhteviyata sahiptir ve yaş grubu 15-18 olan öğrencileri eğlendirici ve deşarj edici özelliğe sahiptir. "Sanat eğitimi bugün, öğrencilerin estetik duyarlılığını geliştiren, kendi güçlerini ve önemli olabilecek görsel gerçekleri tanımalarında önderlik eden, sosyal alışkanlıklarını arttıran ve yaratıcı bireylerin oluşmasını sağlayan bir eğitim sistemidir. Unutulmamalıdır ki, estetik duyarlılığın varlığı ve yaratıcılık, toplumları banalleşmekten korur."⁷⁶ Bu yönünü desteklediğim resim dersi müfredat programını, ben de çalıştığım kurumda öğrencilerime uygulamakta ve kağıt kesip yapıştırarak bir ayakkabıdan 5 aşamada kanatlı böcek türetmeye çalışarak eğlenen fizik, kimya gibi zihin zorlayıcı derslerin arasında bir nebze moral bulan öğrencilerimi görmekten mutluluk duymaktayım. "Böyle bir yaklaşım genci alışılmışlar, bilinenler dünyasına hapseden statik ve klasik bir yaklaşımdır."⁷⁷ Kullanmakta olduğum resim dersi müfredat programıyla öğrencilerime estetik bir görüş ve düzen kazandırabileceğime temizlik ve düzen düşüncelerini benimsetebileceğime inanıyorum. Fakat ortaöğretim Resim dersi

⁷⁵ Erdem Ünver, **Sanat Eğitimi**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2002, s.53.

⁷⁶ Nevide Gökaydın, **Temel Sanat Eğitimi**, Ankara: M. E. B. Yayınları, 2002, s.21.

⁷⁷ Hüseyin Öztürk, **Eğitim ve Felsefe**, Ankara: M. E. B. Yayınları, 1990, s.29.

müfredat programları yetenekli öğrencilerin Güzel Sanatlar Fakültelerine hazırlayıcı eğitimlerinde en önemli yeri kapsayacak olan "Desen" ve "Figür Mekan İlişkisi" konularına yeteri kadar yer vermemektedir. Desen ve buna dayalı figür çalışmaları sadece lise 3. sınıf müfredat programında bulunmaktayken, canlı modelden desen çalışmaları 12 ders saati ile sınırlandırılmıştır. Aşağıda görülen tabloda ortaöğretimde desen tekniğine müfredat programında ne kadar yer verildiği görülmektedir;

Tablo 1 Lise 3 Resim Dersi Ünite Planı

Üniteler	Ağırlık %	Özel Amaç Sayısı	Davranış Sayısı	Öngörülen Ders Saati
SANAT VE İNSAN	3	4	12	2
TANITIM AMAÇLI GRAFİK TASARIMLAR	19	8	21	14
ÖZGÜN BASKI RESİM	11	5	14	8
ÇAĞDAŞ SANAT AKIMLARI	14	2	8	10
TÜRK RESİM SANATI	6	4	14	4
SANAT ESERLERİNİ İNCELEME	3	2	8	2
CANSIZ MODELDEN (NATÜRMORT) ÇALIŞMALARI	8	6	20	6
CANLI MODELDEN DESEN ÇALIŞMALARI	1	78	24	12
YAĞLI BOYA	19	8	27	14
TOPLAM	100	47	148	72

Bütün öğrencilere desen ve figür tekniği hakkında genel bilgi verebilecek olan bu müfredat programı haliyle yetenekli öğrencilere hitap etmemekte ve onları Güzel Sanatlar Fakültelerinin yetenek sınavlarına hazırlayıcı özellik taşımamaktadır. Bu durumda bir boşluk içinde kalan öğrenciler yetenek sınavlarına girebilecek kapasiteye ulaşmak için belirli çalışma programları olan özel kurslara mahkum olmak zorunda kalmaktadırlar. Oysa bir öğrencinin kurslardan alacağı bilgiyi orta öğrenimde edinebilmesi gerekmektedir. Bir müfredat programının bütün öğrencilere hitap etmesi gerekliliği vardır, müfredat programları sadece yetenekli öğrenciler için düzenlenerek diğer öğrenciler dışlanmamalıdır. O halde yetenekli öğrencilere hitap etmenin başka bir yolu olmalıdır, bu yol egzersiz programlarının planlı uygulanması ile elde edilir. Özel kursları uygulayanlar resim öğretmenleridir ve Türk Milli Eğitim sisteminin içinde bu programı uygulayacak resim öğretmenleri vardır, elbette ki bu kaynak kullanılmalıdır.

Milli Eğitim Sistemi, üzerinde eksiklik görülen bu konuya bir çözüm olarak egzersiz programları tekniğini ortaya koymaktadır. Fakat, cumhuriyetimizin kuruluşundan bu güne kadar her şeyi öğrenen öğrenen ve kendini yenileyerek geliştiren Milli Eğitim Sistemi buradaki eksikliğini de mutlaka görecektir ve tamamlayacaktır. Çünkü bu egzersiz programlarının belirgin bir müfredatı ve basamaklarına riayet edilmesi gereken bir yıllık eğitim planı yoktur, resim öğretmenleri kendi inisiyatiflerine göre egzersiz programları hazırlamaktadırlar. Ben ise tezimde araştırmalarım ve tecrübelerim süzgecinde oluşan etkili bir egzersiz programı planını oluşturmaya çalışacağım.

4.2. Sınırlı Bölgede Araştırdığım Ortaöğretim Kurumlarının Egzersiz Programları

Tezimde sınırlı bölgede araştırdığım Pendik bölgesi ortaöğretim kurumları çerçevesinde yaptığım araştırmalarda bölgede 17 tane lise bulunduğunu tespit ettim. Pendik bölgesindeki 17 devlet lisesinin sadece 4 tanesinde resim dersi egzersiz programı uygulanmaktayken, bazı okullarda resim öğretmeni bile olmadığı görülmektedir. Pendik bölgesinde resim dersi egzersizi yapan okullar Pendik Lisesi, 80. Yıl Nuh Çimento Lisesi, Kaynarca Şevket Sabancı Lisesi ve Alparslan Lisesidir. Kartal

bölgesinde ise 26 liseden 4 tanesinde resim dersi egzersizi yapılmaktadır, bu okullar ise; Samandıra Lisesi, Yakacık Lisesi, Semiha Şakir Lisesi, Hacı Hatice Bayraktar Lisesidir. Tezimde sınırlılık olarak aldığım Pendik bölgesi liseleri arasında egzersiz programı uygulayanlar sırasıyla; Alparslan Lisesi, Kaynarca Şevket Sabancı Lisesi, Pendik Lisesi ve benim öğretmenlik yaptığım okul olan 80. Yıl Nuh Çimento Lisesidir. Bunlardan 80. Yıl Nuh Çimento Lisesi ve Pendik Lisesinde resim atölyesi bulunmaktadır fakat diğer okullarda resim atölyesi yoktur. haliyle resim öğretmenleri egzersiz çalışmalarını boş sınıflarda yapmak zorunda kalmaktadırlar. Resim dersi egzersiz programları öğrenci sayısı ise Alparslan Lisesinde 8 öğrenci, Kaynarca Şevket Sabancı Lisesinde 10 öğrenci, Pendik Lisesinde 14 öğrenci, 80 Yıl Nuh Çimento Lisesinde 12 öğrenci olmak üzere Pendik bölgesinde resim dersi egzersiz programlarında toplam 44 öğrenci eğitim görmektedir. Tabi ki bu sayı 17 lisesi bulunan bir eğitim bölgesi için azdır ve bütün yetenekli öğrencilere erişilememektedir, fakat Türkiye'nin genelini çerçeve alarak bir karşılaştırma yaparsak Anadolu'daki bir çok öğretmensiz okulu da göz önünde bulundurmak kaydıyla Pendik bölgesinin 44 öğrenciyle kötünün iyisi bir sıralamada olduğunu söyleyebiliriz. Aşağıda araştırmalarım sonucunda ulaştığım bu 4 lisenin resim dersi yıllık egzersiz planlarını sunacağım;

Tablo 2 Alparslan Lisesi Egzersiz Yıllık Planı

T.C
M.E.B.
ALPARSLAN LİSESİ
2006-2007 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI
RESİM-İŞ DERSİ (6 SAATLİK) DERS DIŞI YILLIK ÇALIŞMA PLANI

AY	TARİH	SAAT	YER	KONULAR
EYLÜL	25.09.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Görsel biçimleme öğeleri
	26.09.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Görsel biçimleme öğeleri
	28.09.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Görsel biçimleme öğeleri
EKİM	02.10.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Doku çalışmaları
	03.10.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Doku çalışmaları
	05.10.2006	10.00-12.00	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Doku çalışmaları
	09.10.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Doku çalışmaları
	10.10.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Böl figürü çalışmaları
	12.10.2006	10.00-12.00	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Böl figürü çalışmaları
	16.10.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Böl figürü çalışmaları
	17.10.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Böl figürü çalışmaları
	19.10.2006	10.00-12.00	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Çizgilerle grafiksel çalışmalar
	23.10.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Çizgilerle grafiksel çalışmalar
	24.10.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Çizgilerle grafiksel çalışmalar
	26.10.2006	10.00-12.00	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Çizgilerle grafiksel çalışmalar
KASIM	01.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Bitki etütleri
	02.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Bitki etütleri
	03.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Afiş tasarımı
	06.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Afiş tasarımı
	07.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Afiş tasarımı
	13.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Afiş tasarımı
	14.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Baskı resim tekniklerini inceleme
	16.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Baskı resim tekniklerini inceleme
	20.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Baskı resim tekniklerini inceleme
	21.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Renkli çalışmalar
	23.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Renkli çalışmalar
	27.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Renkli çalışmalar
	28.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Renkli çalışmalar
	30.11.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Renkli çalışmalar
ARALIK	01.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Renkli çalışmalar
	04.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Renkli çalışmalar
	05.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Renkli çalışmalar
	07.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Renkli çalışmalar
	11.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Duygu, düşünce ve gözleme dayalı çalışmalar
	12.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Duygu, düşünce ve gözleme dayalı çalışmalar
	14.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Duygu, düşünce ve gözleme dayalı çalışmalar
	18.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Duygu, düşünce ve gözleme dayalı çalışmalar
	19.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Duygu, düşünce ve gözleme dayalı çalışmalar
	20.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Duyguları ifade edici çalışmalar
	25.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Duyguları ifade edici çalışmalar
	26.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Duyguları ifade edici çalışmalar
OCAK	28.12.2006	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Duyguları ifade edici çalışmalar
	01.01.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Kompozisyon çalışmaları
	02.01.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Kompozisyon çalışmaları
	04.01.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Kompozisyon çalışmaları
	08.01.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Kompozisyon çalışmaları
	09.01.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Kompozisyon çalışmaları

AY	TARİH	SAAT	YER	KONULAR
ŞUBAT	12.02.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Reproduksiyon inceleme
	13.02.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Reproduksiyon inceleme
	15.02.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Reproduksiyon inceleme
	19.02.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Reproduksiyon inceleme
	20.02.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Reproduksiyon inceleme
	22.02.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Reproduksiyon inceleme
	26.02.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	İki boyutlu çalışmalar
	27.02.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	İki boyutlu çalışmalar
MART	01.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	İki boyutlu çalışmalar
	02.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Kitle iletişim araçlarından yararlanma
	05.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Kitle iletişim araçlarından yararlanma
	06.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Kitle iletişim araçlarından yararlanma
	08.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Kitle iletişim araçlarından yararlanma
	12.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Üç boyutlu biçimlendirme çalışmaları
	13.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Üç boyutlu biçimlendirme çalışmaları
	16.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Üç boyutlu biçimlendirme çalışmaları
	19.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Üç boyutlu biçimlendirme çalışmaları
	20.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Üç boyutlu biçimlendirme çalışmaları
	22.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Üç boyutlu biçimlendirme çalışmaları
	26.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Üç boyutlu çalışmalar
	27.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Üç boyutlu çalışmalar
	29.03.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Üç boyutlu çalışmalar
	02.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Üç boyutlu çalışmalar
NİSAN	03.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Üç boyutlu çalışmalar
	05.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sanatçı üslupları ve sanat akımları
	09.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sanatçı üslupları ve sanat akımları
	10.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sanatçı üslupları ve sanat akımları
	11.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Çalışmalarında dramadan yararlanma
	16.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Çalışmalarında dramadan yararlanma
	17.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Çalışmalarında dramadan yararlanma
	19.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Rekreasyon çalışmaları
	23 Nisan ulusal Milli Egemenlik Çocuk Bayramı			
	23.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Rekreasyon çalışmaları
MAYIS	24.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Rekreasyon çalışmaları
	26.04.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Rekreasyon çalışmaları
	01.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Rekreasyon çalışmaları
	02.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Grafik tasarım
	03.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Grafik tasarım
	07.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Grafik tasarım
	08.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Grafik tasarım
	10.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sanat eserlerinin korunmasının önemi
	14.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sanat eserlerinin korunmasının önemi
	15.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sanat eserlerinin korunmasının önemi
	19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı			
	17.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sanat eserlerinin korunmasının önemi
	21.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sanat eserleri
	22.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sanat eserleri
	24.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sergiye hazırlık çalışmaları
HAZİRAN	28.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sergiye hazırlık çalışmaları
	29.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sergiye hazırlık çalışmaları
	31.05.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sergiye hazırlık çalışmaları
	01.06.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sergiye hazırlık çalışmaları
	04.06.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sergiye hazırlık çalışmaları
	05.06.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Sergiye hazırlık çalışmaları
	07.06.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Resim çalışmalarının sergilenmesi
	11.06.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Resim çalışmalarının sergilenmesi
	12.06.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Resim çalışmalarının sergilenmesi
	14.06.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Resim çalışmalarının sergilenmesi
	18.06.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Resim çalışmalarının sergilenmesi
	19.06.2007	13.10-14.30	RESİM-İŞ ATÖLYESİ	Resim çalışmalarının sergilenmesi

İkinci kuartal dönemi: 12 Şubat 2006 tarihinde başlayacak ve 18 Haziran 2006 tarihinde sona erecektir

Ramazan METİN

Resim-İş Öğretmeni

Sermet ÇALIŞIR
İlçe Milli Eğitim
Müdürü

Tablo 3 Kaynarca Şevket Sabancı Lisesi Egzersiz Yıllık Planı

KAYNARCA ŞEVKET SABANCI LİSESİ 2006-2007 EĞİTİM -ÖĞRETİM YILI						
RESİM-İŞ DERSİ EGZERSİZ PLANI						
AY	AFT	TARİH	SAATLER	YER	KONULAR	
E	1	02.10.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Güzel sanatların önemi
		03.10.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Çizgisel Çalışmalar
		04.10.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Çizgisel Çalışmalar
K	2	09.10.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Güzel Sanatlar Bilgisi
		10.10.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Güzel Sanatlar Bilgisi
		11.10.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Görsel Sanatlar Bilgisi
i	3	16.10.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Görsel Sanatlar Bilgisi
		17.10.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Görsel Biçimleme Öğeleri
		18.10.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Görsel Biçimleme Öğeleri
M	4	23.24.25/10/06	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	RAMAZAN BAYRAMI TATİLİ
		30.10.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Çizgilerle Grafiksel çalışmalar
		31-10.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Çizgilerle Grafiksel çalışmalar
	5	01.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Çizgilerle Grafiksel çalışmalar
		02.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Boş figürlü çalışmalar
		07.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Boş figürlü çalışmalar
	1	08.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Boş figürlü çalışmalar
		13.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Obj ve bitki etütleri
		14.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Obj ve bitki etütleri
	2	15.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Obj ve bitki etütleri
		20.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Afiş Tasarımı
		21.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Afiş Tasarımı
	3	22.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Afiş Tasarımı
		27.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Afiş Tasarımı
		28.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Renkli Çalışmalar
	4	29.11.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Renkli Çalışmalar
		04.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Renkli Çalışmalar
		05.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Renkli Çalışmalar
	1	06.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Renkli Çalışmalar
		11.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Renkli Çalışmalar
		12.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Renkli Çalışmalar
	2	13.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Duygu,düşünce,gözieme dayalı çiz
		18.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Duygu,düşünce,gözieme dayalı çiz
		19.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Duygu,düşünce,gözieme dayalı çiz
	3	20.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Duygu,düşünce,gözieme dayalı çiz
		25.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Duygu,düşünce,gözieme dayalı çiz
		26.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Duygu,düşünce,gözieme dayalı çiz
	4	27.12.2006	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Duyguları ifade edici çalışmalar
		1-2-3.01.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	KURBAN BAYRAMI TATİLİ
		08.01.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Duyguları ifade edici çalışmalar
	2	09.01.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Duyguları ifade edici çalışmalar
		10.01.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Duyguları ifade edici çalışmalar
		15.01.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Duyguları ifade edici çalışml.
	3	16.01.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Kompozisyon çalışmaları
		17.01.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Kompozisyon çalışmaları
		22.01.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Kompozisyon çalışmaları
	4	23.01.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Kompozisyon çalışmaları
		24.01.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Kompozisyon çalışmaları

TARİH	SAAT	YER	KONULAR
12.02.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
13.02.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
14.02.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
19.02.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
20.02.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
21.02.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
26.02.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
27.02.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
28.02.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
05.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
06.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
07.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
12.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
13.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
14.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
19.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
20.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
21.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
26.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
27.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
28.03.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
02.04.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
03.04.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
04.04.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
09.04.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
10.04.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
11.04.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
16.04.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
17.04.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
18.04.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
23.04.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
24.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
25.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
30.04.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
01.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
02.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
07.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
08.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
09.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
14.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
15.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
16.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
21.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
22.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
23.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
28.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
29.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ
30.05.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ

04.06.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Yağlı boya çalışmaları
05.06.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Yağlı boya çalışmaları
06.06.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Yağlı boya çalışmaları
11.06.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Yağlı boya çalışmaları
12.06.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Yağlı boya çalışmaları
13.06.2007	2 SAAT	12.40-14.00	RESİM ATÖLYESİ	Yağlı boya çalışmaları
18.06.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Yağlı boya çalışmaları
19.06.2007	2 SAAT	13.20-14.45	RESİM ATÖLYESİ	Yağlı boya çalışmaları

 Şeref ÇALIŞIR
 İlçe Milli Eğitim
 Müdürü

Tablo 4 Pendik Lisesi Egzersiz Yıllık Planı

M.E.B.
İSTANBUL/PENDİK
PENDİK LİSESİ
2006-2007 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI
RESİM DERSİ (6 SAATLİK) DERS DIŞI ÇALIŞMA PLANI

AY	HAFTA	TARİH	SAAT	ÇALIŞMA YERİ	KONULAR	DEĞERLENDİRME
E K İ M	1	04.10.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	GÜZEL SANATLAR BİLGİSİ	
		05.10.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	GÜZEL SANATLAR BİLGİSİ	
		06.10.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (KARAKALEM)	
	2	11.10.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (KARAKALEM)	
		12.10.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (KARAKALEM)	
		13.10.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (KARAKALEM)	
	3	18.10.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (KARAKALEM)	
		19.10.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (KARAKALEM)	
		20.10.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (KARAKALEM)	
	4	25.10.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇALIŞMA İPTAL EDİLDİ	BAYRAM TATİLİ
		26.10.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (KARAKALEM)	
		27.10.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (KARAKALEM)	
K A S I M	1	01.11.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (RENKLİ)	
		02.11.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (RENKLİ)	
		03.11.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (RENKLİ)	
	2	08.11.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (RENKLİ)	
		09.11.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (RENKLİ)	
		10.11.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (RENKLİ)	
	3	15.11.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (RENKLİ)	
		16.11.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (RENKLİ)	
		17.11.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (RENKLİ)	
	4	22.11.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (REPRODUKSİYON)	
		23.11.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (REPRODUKSİYON)	
		24.11.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (REPRODUKSİYON)	
A R A L I K	1	29.11.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (REPRODUKSİYON)	
		30.11.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	NATÜR MORT (REPRODUKSİYON)	
		01.12.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
	2	06.12.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
		07.12.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
		08.12.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
	3	13.12.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
		14.12.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
		15.12.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
	4	20.12.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
		21.12.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
		22.12.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
O C A K	1	27.12.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
		28.12.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
		29.12.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	AFİŞ TASARIMLARI	
	2	03.01.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇALIŞMA İPTAL EDİLDİ	BAYRAM TATİLİ
		04.01.2007	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (SİYAH BEYAZ)	
		05.01.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (SİYAH BEYAZ)	
	3	10.01.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (SİYAH BEYAZ)	
		11.01.2007	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (SİYAH BEYAZ)	
		12.01.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (SİYAH BEYAZ)	
	4	17.01.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (SİYAH BEYAZ)	
		18.01.2007	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (SİYAH BEYAZ)	
		19.01.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (SİYAH BEYAZ)	
	4	24.01.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (SİYAH BEYAZ)	
		25.01.2006	14:00-16:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (SİYAH BEYAZ)	
		26.01.2006	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (SİYAH BEYAZ)	

S U B A T	2	14.02.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (RENKLİ)
		15.02.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (RENKLİ)
	3	16.02.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (RENKLİ)
		21.02.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (RENKLİ)
		22.02.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (RENKLİ)
M A R T	1	23.02.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (RENKLİ)
		28.02.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	ÇİZGİ ÇALIŞMALARI (RENKLİ)
		01.03.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
	2	02.03.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
		07.03.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
		08.03.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
	3	09.03.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
		14.03.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
		15.03.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
	4	16.03.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
		21.03.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
		22.03.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
	5	23.03.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
		28.03.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
		29.03.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
N İ S A N	1	30.03.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	DUYGU, DÜŞÜCE VE GÖZLEME DAYALI ÇALIŞMALAR
		04.04.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
		05.04.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
	2	06.04.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
		11.04.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
		12.04.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
	3	13.04.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
		18.04.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
		19.04.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
	4	20.04.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
		25.04.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
		26.04.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
M A Y I S	1	27.04.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	FIGÜRLÜ KOMPOZİSYON ÇALIŞMALARI
		02.05.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
		03.05.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
	2	04.05.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
		09.05.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
		10.05.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
	3	11.05.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
		16.05.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
		17.05.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
	4	18.05.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
		23.05.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
		24.05.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
H A Z İ R A	1	25.05.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
		30.05.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
		31.05.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	SERBEST MANZARA
	2	01.06.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SANATÇI ÜSLUPLARI VE SANAT AKIMLARI
		06.06.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SANATÇI ÜSLUPLARI VE SANAT AKIMLARI
		07.06.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	SANATÇI ÜSLUPLARI VE SANAT AKIMLARI
	3	08.06.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SANATÇI ÜSLUPLARI VE SANAT AKIMLARI
		13.06.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SANAT ESERLERİNİN KORUNMASININ ÖNEMİ
		14.06.2007	14:00-15:30	RESİM ATÖLYESİ	SANAT ESERLERİNİN KORUNMASININ ÖNEMİ
		16.06.2007	11:00-12:30	RESİM ATÖLYESİ	SANAT ESERLERİNİN KORUNMASININ ÖNEMİ

GÜLSEREN İLDOĞ
Resim Öğrt.
S.İ.İ.İ.

Tablo 5 80. Yıl Nuh Çimento Lisesi Egzersiz Yıllık Planı

AY	HF	TARİH VE GÜN	SAAT	ÇALIŞMA YERİ	AMAÇLAR	İŞLENECEK KONULAR	TEKNİK	SÜRE
EYLÜL	3							
	4							
EKİM	1	02 Ekim 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Basit bir anlatım ile oran-orantı bilgisinin verilmesi.Çizgi kullanımı ve çizgi değerleri bilgisi. Oran-orantı bilgisini pekiştirmek	El açma ısıtma çalışmaları Yuvarlak formlardan oluşan Natürmort	Karakalem	2 Ders
		05 Ekim 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		06 Ekim 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	2	09 Ekim 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Çizgi kullanımının pekiştirilmesi, kompozisyon bilgisinin verilmesi.	El açma ısıtma çalışmaları Natürmort (yuvarlak formlar ve farklı cisimler kutu, masa vb.)	Karakalem	2 Ders
		12 Ekim 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		13 Ekim 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	3	16 Ekim 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Karakalem tonlama ve tarama tekniklerinin verilmesi Kumaşın dokusunun farkında oluş. Işık-gölge tonlama tekniğinin pekiştirilmesi	El açma ısıtma çalışmaları, yuvarlak ve eğri formlar. Natürmort (Kumaş, şişe, bardak)	Karakalem	2 Ders
		19 Ekim 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		20 Ekim 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	4	26 Ekim 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		27 Ekim 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		30 Ekim 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
KASIM	1	01 Kasım 2006 Çarşamba	14.15-16.15	Resim Atölyesi	El açma çalışmaları	El ayak	Karakalem	2 Ders
		02 Kasım 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi	çalışmaları (Kumaş ile birlikte kompoze edilebilir.)	İnsan anatomisi ve figür resmine giriş bilgisinin verilebilmesi.	Karakalem	2 Ders
		03 Kasım 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	2	06 Kasım 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Ayakta insan figürü (İlk aşamada portre gibi detaylara girmeden-Kabataslak.) desenini çizgisel bir üslup olarak kavratılabilir.	İnsan anatomisi üzerinde oran-orantı alabilme bilgisi. 1/7 tekniğinin verilebilmesi. Çizgi ile desen tekniğinin insan figürü üzerinde uygulanması.	Karakalem	2 Ders
		09 Kasım 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		10 Kasım 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	3	13 Kasım 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		16 Kasım 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		17 Kasım 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders

ARALIK	4	20 Kasım 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	15.-16. Yüzyıllar çizgisel desen tekniğı hakkında sanat tarihsel bilgi verme.Rönesans desen anlayışı olan kapalı form tekniğıne uygun kompozisyonlar düzenleme.	Rönesans'ın desen tekniğıne getirdiğı yenilikleri anlatarak kapalı form tekniğini kavratma	Karakalem	2 Ders
		23 Kasım 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		24 Kasım 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		27 Kasım 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		30 Kasım 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	5	01 Aralık 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		04 Aralık 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Oturan insan figürü üzerinde oran-orantı alabilme. Çizgi ve tonlama tekniklerini geliştirebilme. İnsan figürü üzerindeki elbisenin vücut ile bütünleşmesi ve kumaşın üzerinde oluşan ışık gölge tonlarını karakalem tekniğı ile verebilme.Barok dönem desen anlayışını (açık form) kavrama.	Oturan insan figürü kompozisyonu deseni ve ışık gölge tekniğı. Barok dönem desen anlayışı hakkında genel bilgi verme.Önde gelen batılı barok dönem ressamalarını çalışmalarından örnekler vererek anlatma.(Rembrandt, Carravaggio vb.)	Karakalem	2 Ders
	1	07 Aralık 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		08 Aralık 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		11 Aralık 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	2	14 Aralık 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		15 Aralık 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	3	18 Aralık 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		21 Aralık 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		22 Aralık 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	4	25 Aralık 2006 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Oran-orantı, tonlama ve çizgi tekniklerini geliştirirken, kompozisyonu da aşılayabilme.	Oturan insan figürü ve mekan bilgisi	Karakalem	2 Ders
		28 Aralık 2006 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
OCAK	2	29 Aralık 2006 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Aynı düzleme ayak basan iki figürün birbirleri arasında ayrıca mekan ile ilişkilerini oranlayabilme	İki figür ve mekandan oluşan kompozisyon.	Karakalem	2 Ders
		08 Ocak 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		11 Ocak 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	3	12 Ocak 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Bol figürlü kompozisyonlar oluşturabilme ayrıca mekanla ilişki kurabilme.	Çoklu figür ve mekandan oluşan kompozisyonlar	Karakalem	2 Ders
		15 Ocak 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		18 Ocak 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	4	19 Ocak 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi	İmgesel olarak hastane, pazaryeri gibi çoklu figürleri mekan içerisinde kompoze edebilme tekniğinin geliştirilmesi.	Düşsel olarak çoklu figür ile mekanlar düzenleme (bellek çalışması)	Karakalem	2 Ders
		22 Ocak 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		25 Ocak 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
	4	26 Ocak 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders

	HF	TARİH VE GÜN	SAAT	ÇALIŞMA YERİ	AMAÇLAR	İŞLENECEK KONULAR	TEKNİK	SÜRE
ŞUBAT	2	12 Şubat 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Perspektif bilgisine sahip olma perspektif türleri bilgisini kavrayıp üç kaçıslı perspektifin real yaşamda nasıl oluştüğunun farkında oluş. Herhangi bir peyzaj resmini perspektif kurallara göre yapabilme renk perspektifi bilgisinin farkında oluş. İnsan figüründe artistik yaklaşımlar seviyesine erişebilme. İnsan anatomisinin kas yapısının farkında oluş.		Karakalem	2 Ders
		15 Şubat 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Desen(Model Çalışması)	Karakalem	2 Ders
		16 Şubat 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Perspektif Bilgisi	Karakalem	2 Ders
	3	19 Şubat 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		22 Şubat 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Desen(Model Çalışması)	Karakalem	2 Ders
		23 Şubat 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Tek Kaçıslı Perspektif	Karakalem	2 Ders
	4	26 Şubat 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		27 Şubat 2007 Salı	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Desen(Model Çalışması)	Karakalem	2 Ders
		28 Şubat 2007 Çarşamba	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Çift Kaçıslı Perspektif	Karakalem	2 Ders
	1	5 Mart 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		8 Mart 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Desen(Model Çalışması)	Karakalem	2 Ders
		9 Mart 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Üç Kaçıslı(Üç Boyutlu) Perspektif	Karakalem	2 Ders
MART	2	12 Mart 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Öğrenilen perspektif bilgisinin interiyör eksteryör çalışmalarında uygulanabilmesi.Portre çalışmasında insan yüzünün kendi iç oranlarını kavrayabilme ifadeleri yansıtabilme rönesans barok ve çağdaş portre sanatını öğrenme		Karakalem	2 Ders
		15 Mart 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Desen(Portre Çalışması)	Karakalem	2 Ders
		16 Mart 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi		İnterriör (İç mekan Çalışması)	Karakalem	2 Ders
	3	19 Mart 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		22 Mart 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Desen(Portre Çalışması)	Karakalem	2 Ders
		23 Mart 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Exteriör (Dış mekan Çalışması)	Karakalem	2 Ders
	4	26 Mart 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		29 Mart 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Desen(Portre Çalışması)	Karakalem	2 Ders
		30 Mart 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Kompozisyon Konstürüksüyon	Karakalem	2 Ders
	1	2 Nisan 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	plastik sanatlar eğitiminde mekan bilgisine giriş rönesans ve barok mekan anlayışlarının kavranması ve ünlü ressamların çalışmalarının röprodüksiyonlarını yapma, tekniklerini kavrama. Kompozisyon ve öğeleri bilgisini edinebilme: Kompozisyon içerisinde konstrüksüyonun (yerleştirme) önemini kavrama		Karakalem	2 Ders
		5 Nisan 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Desen(Model Çalışması)	Karakalem	2 Ders
		6 Nisan 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Figür Mekan İlişkisi	Karakalem	2 Ders
	2	9 Nisan 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi			Karakalem	2 Ders
		12 Nisan 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Desen(Model Çalışması)	Karakalem	2 Ders
		13 Nisan 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Figür Mekan İlişkisi	Karakalem	2 Ders

MAYIS	3	16 Nisan 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Plastik sanatlar eğitiminde renk bilgisine giriş.renk valör Pasaj Nüans kontrast armoni kelimelerini öğrenebilme Doğadaki renk farklılıklarını kavrayabilme.Renk çemberi ve ton çubuğu bilgisini edinebilme.Basit kuru boya tekniği ile uygulamaya giriş kuruboya tekniği ile desen çalışma Sulu boya tekniğinin kavranması,fırça tiplerinin ve suluboya kağıtlarının öğrenilmesi guaj boya tekniğinin sulu boya tekniği ile yakınlıkları ve farklılıklarını öğrenme. Pastel boyada kalite farklılıklarını öğrenme kurupastel ve yağlı pastel boya tekniklerinin farklılıklarını öğrenme.sanat tarihinde renkçi anlayışları inceleme çeşitli akımlardan röprodüksüyonlar yapma.	Desen(Model Çalışması)	Karakalem	2 Ders	
		19 Nisan 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Karakalem	2 Ders		
		20 Nisan 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi		sulu boya	2 Ders		
		24 Nisan 2007 Salı	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Karakalem	2 Ders		
		26 Nisan 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Karakalem	2 Ders		
	4	27 Nisan 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi		renk valör armoni nüans kontrast ton	sulu boya	2 Ders	
						Karakalem	2 Ders		
	HAZİRAN	1	1 Mayıs 2007 Salı	14.15-16.15		Resim Atölyesi	Desen(Model Çalışması)	Karakalem	2 Ders
			3 Mayıs 2007 Perşembe	14.15-16.15		Resim Atölyesi	Karakalem	2 Ders	
			4 Mayıs 2007 Cuma	14.15-16.15		Resim Atölyesi	sulu boya tekniği	sulu boya	2 Ders
		2	7 Mayıs 2007 Pazartesi	14.15-16.15		Resim Atölyesi		Karakalem	2 Ders
			10 Mayıs 2007 Perşembe	14.15-16.15		Resim Atölyesi	Desen(Model Çalışması)	Karakalem	2 Ders
			11 Mayıs 2007 Cuma	14.15-16.15		Resim Atölyesi	sulu boya tekniği	sulu boya	2 Ders
		3	14 Mayıs 2007 Pazartesi	14.15-16.15		Resim Atölyesi		Karakalem	2 Ders
17 Mayıs 2007 Perşembe			14.15-16.15	Resim Atölyesi	Desen(Model Çalışması)	Karakalem	2 Ders		
18 Mayıs 2007 Cuma			14.15-16.15	Resim Atölyesi		guaj Boya	2 Ders		
4		21 Mayıs 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Karakalem	2 Ders		
		24 Mayıs 2007 Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi	guaj Boya tekniği	Karakalem	2 Ders		
		25 Mayıs 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Desen(Model Çalışması)	kuru Boya	2 Ders		
1		4 Haziran 2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi		Karakalem	2 Ders		
		7 Haziran 2007Perşembe	14.15-16.15	Resim Atölyesi	kuru Boya tekniği ile çalışması	Karakalem	2 Ders		
	8 Haziran 2007 Cuma	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Desen(Model Çalışması)	Pastel boya	2 Ders			
	12Haziran2007 Pazartesi	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Pastel boya tekniği	Anlatım	2 Ders			
	13 Haziran 2007 Salı	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Desen(Model Çalışması)		2 Ders			
	14Haziran2007Çarşamba	14.15-16.15	Resim Atölyesi	Yağlı boya tekniği(Ön Bilgi)	Değerlendirme	2 Ders			

4.3. Pendik Bölgesindeki Ortaöğretim Kurumlarının Desen Çalışmalarından Örnekler

Alparslan Lisesi;

Öğretmenin adı; Ramazan METİN

Resim öğretmenin egzersiz programları ve desen hakkındaki görüşleri;

Ramazan METİN Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Resim öğretmenliği Bölümünden mezundur. Desen eğitiminin önemli olduğunu düşünmekle beraber kendisinde halihazırda desen çalışmakta ve öğrencilerine de çalıştırmaktadır. Egzersiz programlarının hem öğretmen hem de öğrenciler bakımından önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Egzersiz programındaki öğrenci sayısı; 8 öğrenci

Okulun resim atölyesi; Yok

Tezim için verdikleri örnek desen çalışmaları;

Resim 19. Yağmur TAÇYILDIZ, Yaş: 17, Sınıf: 11/F, Desen eğitimi almadan önce

Resim 20. Yağmur TAÇYILDIZ, Yaş:17, Sınıf:11/F, Eğitim esnasında

Kaynarca Şevket Sabancı Lisesi

Öğretmenin adı; Nedim Övünç ÇAKIR

Resim öğretmenin egzersiz programları ve desen hakkındaki görüşleri;

Övünç ÇAKIR genç bir öğretmen olmakla beraber desen çalışmalarına ağırlık veren bir sistem uygulamaktadır, öğrencilerine desenin yanı sıra renkli çalışmalarda yaptırmaktadır. Pendik merkezinde kendisine ait “Gönenç” isimli bir özel atölyesi bulunmakta ve bu atölyede yine güzel sanatlara hazırlık kursları vermektedir.

Egzersiz programındaki öğrenci sayısı; 10 öğrenci

Okulun resim atölyesi; Yok.

Tezimiz için verdikleri örnek desen çalışmaları; Yok.

Pendik Lisesi

Öğretmenin adı; Dr. Gülseren İLDEŞ

Resim öğretmenin egzersiz programları ve desen hakkındaki görüşleri;

Dr. Gülseren İLDEŞ Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Resim Öğretmenliği Bölümü mezunudur, aynı bölümde sırasıyla yüksek lisans ve doktora çalışmalarını tamamlamıştır. Desen ve özellikle figüratif çalışmalar konusunda duyarlı olan öğretmenimiz, öğrencilerine teknik olarak gereken herşeyi vermekten yana olmakla beraber asla öğrencilerin çalışmalarına müdahale etmemek gerektiğini savunmaktadır.

Egzersiz programındaki öğrenci sayısı; 14 öğrenci

Okulun resim atölyesi; Var.

Tezimiz için verdikleri örnek desen çalışmaları;

Resim 21. Nevin DUYGULU, Yaş: 16, Sınıf: 10/A

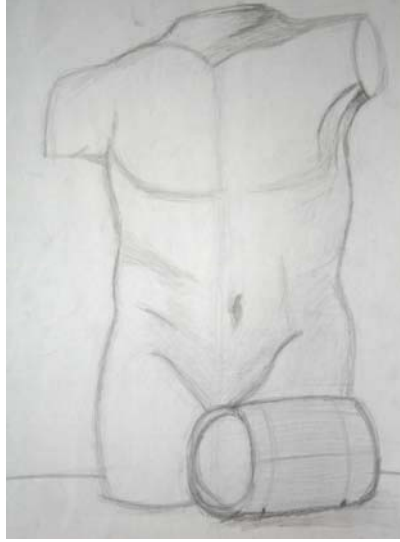
80. Yıl Nuh Çimento Lisesi

Öğretmenin adı; Şener ÇEVGEN

Egzersize katılan öğrenci sayısı; 12 öğrenci

Okulun resim atölyesi; Var

Tezimizdeki örnek desenleri;

Resim 22. Begüm Özge KOÇHAN, Yaş: 17, Sınıf: 11/D, Egzersize yeni başladığında

Resim 23. Begüm Özge KOÇHAN, Yaş; 17, Sınıf:11/D, Desen eğitiminin ilerleyen safhalarında

Resim 24. Sevda TANSÖZLÜ, Yaş: 17, Sınıf: 11/D, Egzersize yeni başladığında

Resim 25. Sevda TANSÖZLÜ, Yaş: 17, Sınıf: 11/D, Desen eğitiminin ilerleyen safhaları

Resim 26. Sevda TANSÖZLÜ, Yaş.17, Sınıf:11/D, Son desen çalışmaları

4.4. Ortaöğretim Resim Dersi Egzersiz Programlarının genel görünümü

Sınırlılık olarak aldığım Pendik Bölgesinde 17 lise arasında 4 genel lisede, Kartal bölgesinde ise 26 lise arasında 4 lisede, resim dersi egzersiz programlarının uygulandığını söylemiştim. Pendik bölgesinde egzersiz yapan okullarımızın yıllık planlarını, sanat eğitiminin temel öğeleri olan, desen ve figür mekan ilişkisi konularını inceleyerek ele aldığımızda Alparslan Lisesi egzersiz programında 5 saat “bol figürlü çalışmalar” ve 8 saat “kompozisyon” çalışması olmak üzere bir yılda toplam 13 saat desen eğitimi yaptırılmaktadır. Kaynarca Şevket Sabancı Lisesinde 4 saat “bol figürlü çalışmalar”, 4 saat “obje ve bitki etütleri” 7 saat “kompozisyon” olmak üzere öğrencilere bir yılda toplam 15 saat desen eğitimi verilmektedir. Pendik Lisesinde 13 saat “natürmort (karakalem)”, 16 saat “çizgi çalışmaları (Siyah beyaz)”, 17 saat ise “figürlü kompozisyon çalışmaları” olmak üzere öğrencilere bir yılda toplam 46 saat desen çalışması yaptırılmaktadır. 80. Yıl Nuh Çimento Lisesinde ise 12 saat “çizgi kullanımı”, 18 saat “tonlama ve ışık gölge”, 66 saat “oturan ve ayakta insan figürü deseni” 54 saat “kompozisyon ve perspektif bilgisi” olmak üzere öğrencilere bir yılda toplam 150 saat desen dersi verilmektedir.

Bu istatistikler okullardaki yetenekli öğrencilerin yetenek sınavlarına hazırlanması esnasında öğrenmesi gereken en temel konular olan desen ve desen kaynaklı figür mekan ilişkisi konularının Pendik bölgesinde resim dersi egzersizi yapan 4 lisenin yıllık egzersiz planları incelenerek ortaya çıkarılmıştır. Görülmektedir ki egzersiz yapan 4 okuldan üçünün bir yıllık desen eğitimini topladığımızda dahi 74 saat gibi bir rakama ulaşılmaktayken diğer 4. lise olan 80 Yıl Nuh Çimento Lisesi öğrencilerinin bir yılda aldığı desen eğitimi toplamı 150 saattir. Bu rakam diğer 3 okulun toplamının iki katından fazladır, işte istatistikler sonucunda ortaya çıkan bu durum ise benim tezimi yazmaktaki amacımı açıklamaktadır.

Egzersiz Programları anlam olarak Resim, Müzik, Beden Eğitimi gibi branşlarda ilgili ve yetenekli öğrencileri sınıflandırarak uygulanan Haftalık 6 ders saati ile zamanlandırılmış ders dışı eğitim etkinliğidir ve uygulayan branş öğretmenleri karşılığında haftalık 6 saat ek ders ücreti alırlar. Ülkemizin her yerinde Güzel Sanatlar Liseleri bulunmadığı için ayrıca; kontenjan, ulaşım, ailelerin ve öğrencilerin bilgi eksikliği gibi birçok nedenden dolayı ortaöğretim (Normal Lise) kurumlarımızda okumak zorunda kalan birçok yetenekli öğrenci bulunmaktadır ve bu öğrencilerin kapasite bakımından Güzel Sanatlar Liselerindeki öğrencilerden hiçbir eksiği bulunmamaktadır. Bu konuya kendi öğrencilik dönemimi örnek olarak verebilmekteyim ki; öğrencilik dönemimde normal eğitim veren bir liseden mezun oldum ve dışarıdaki özel kurslardan ücret karşılığı aldığım hazırlık kursu ile (ortaöğretimdeki karşılığı egzersiz programıdır ve tamamı ile öğrencilere ücretsizdir, fakat etkili bir şekilde ve planlı uygulanmamaktadır, tezimin genel amacıda bu sorunu çözmektir.) Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Resim Öğretmenliği Bölümüne girdim. Örnekte anlatılmak istenilen olgu, ortaöğretimdeki resim branşına yetenekli öğrencilerin planlı bir egzersiz programı ve en önemlisi ilgili istekli bir resim öğretmeni ile yetenek sınavlarını kazanabilecek kapasiteye erişebilecekleridir ve öğrenci aileleri de maddi külfeti olan özel resim kurslardan kurtulacaklardır.

Halihazırda ortaöğretim kurumlarında resim öğretmenlerinin kendi fikirleri ile planlarını oluşturdukları egzersiz programlarını uygulamakta ve İlçe M. E. Müdürlükleri Kültür Şube Müdürleri bu egzersiz planlarını bilimsel bir elemenden geçirmeden onaylayarak uygulanmalarını sağlamaktadırlar. Çünkü Milli Eğitim Sistemi Resim

Dersi müfredat programlarında, egzersiz programlarının karşılığı bulunmamaktadır. Yaptığım araştırmalarda resim öğretmenlerinin egzersiz programları çerçevesinde öğrencilere genel estetik görüş kazandırabilecek eğlenceli konular işlemektedirler fakat, uyguladıkları bu egzersiz programlarının desen yönünden eksik olduğunu araştırarak edindiğim örnek yıllık planları da göz önüne alarak söyleyebiliyorum. Bu yöntemler ile öğrencileri yetenek sınavlarını kazanacak kapasiteye erdirmek çok zor olacaktır. Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri yetenek sınavlarına hazırlayıcı amaç güden resim dersi egzersiz programlarının önemli konuları basamak basamak içinde barındıran, sistematik bir egzersiz planına sahip olması gerekmektedir. "Teknik beceri yanında çözümleyici, etkileşimci bilgi, becerileri ve yaratıcılığın geliştirilmesi ancak tüm davranışları kazandıracak iyi düzenlenmiş bir program oluşturmak ve onu gerektiği gibi uygulamaya bağlıdır."⁷⁸ Aşağıda resim öğretmenlerine kolaylık olması amacı ile kendi araştırmalarım sonucunda oluşturduğum bir egzersiz planını ortaya koyacağım:

4.5. Ortaöğretim Resim Dersi Öğretmenlerimizin Genel Durumu

"Resim-iş Eğitimi Anabilim Dalları özverili çabalarla öğretmenlik meslek yeterlikleri olan; alan bilgisi, öğretme-öğrenme sürecini yönetme, öğrenci kişilik hizmetleri, kişisel ve mesleki özellikler konularında hizmet üretebilen eğitimciler yetiştirmelidir. Sanat eğitiminin önemli bir amacı olan sanatsal yaratmanın gerçekleştirilmesi için, eğitimcinin bu yeterliklere ek olarak: Kendi ve öğrencilerinin yaratıcılık bilincinin ve onun işlevlerinin arttırılmasına kararlı olması gerekir."⁷⁹

Her branşta olduğu gibi resim dersi branş öğretmenlerinin de kendilerini branşları çerçevesinde geliştirmeleri Türkiye'deki sanat eğitiminin de kalitesini yükseltecektir. Yüksek lisans, doktora yapan, dil öğrenen ve en önemlisi resim yapan desen çalışan, sergiler açan resim dersi öğretmenlerimiz vardır. Geriye kalan öğretmenlerimizin de durağanlığı seçmek yerine üretken olmaları eğitim sisteminin kalitesini mutlaka arttıracaktır.

⁷⁸ Erdem Ünver, **Sanat Eğitimi**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2002, s.55.

⁷⁹ İnci San, **Resim-İş Öğretiminde Yaratıcılık**, Ankara, Ted. Yayıncılık, s.150.

5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu tez çalışmamda figür ve mekan kavramlarının sanat tarihi içerisinde ne kadar önemli bir yer işgal ettiğini vurgularken, Ortaöğretim resim dersi müfredat programlarında da bu konulara ne kadar az yer verildiğini vurgulamaya çalıştım.

Temel problemimiz olan yetenekli öğrencilerimizin Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri yetenek sınavlarına hazırlanmaları aşamasında önlerine çıkan sorunlara çözüm üretme düşüncesi ile tezimi biçimlendirmeye çalıştım. Nihayetinde yetenekli öğrencilerimizin eğitimlerine önemli katkılarda bulunacağına inandığım egzersiz planını oluşturdum. Alt problem olan ortaöğretim resim dersi öğretmenlerinin yetersiz kalışları sorunu üzerine eğilerek gözlemlerim ve araştırmalarım ile tasarladığım Kültür Sanat Heyetleri Sistemi ile bu problem içinde kendi düşüncem doğrultusunda bir çözüm noktasına ulaştığımı söyleyebilmekteyim.

5.2. Öneriler

Dünya sanat tarihinin gelişim süreci içerisinde önemli bir değer arz eden figür ve mekan kavramlarının ortaöğretim sanat eğitimi içerisindeki yeri yeniden sorgulanmalıdır. Yetenekli öğrenciler diğer öğrencilerden ayrı tutularak planlı bir egzersiz programına tabi tutulmalıdır. Bu sistemde yetenekli öğrenciler birbirlerinin çalışmalarından olumlu etkilenecek ve bir yarışma ortamı içerisinde gelişim süreçleri mutlaka hızlanacaktır. Aşağıda değineceğim örnek egzersiz planı ve İl-İlçe kültür Sanat Heyetleri Sistemi alt problemlerin çözümüne katkıda bulunacaktır;

5.2.1. Ortaöğretim Resim Dersi Egzersiz Programlarına

Örnek Egzersiz Planı

Ressamın yetişmesinde ilk resme başlamasından sanat hayatının sonuna kadar en önemli resimsel olgunun "desen" eğitimi olduğu bir çok sanat düşünürünün ortak kararıdır. Kompozisyon tekniğinde ise figür-mekan ilişkisi, ressamın karakalem tekniğinden yağlıboyaya geçmesinde önemli bir noktadır. Ben ise örnek planımda desen ve özellikle figür-mekan ilişkisi konularının ağırlıkta olduğu bir öğrenci gelişim sistemi üzerinde yoğunlaşacağım. Bir sanat öğrencisinin güzel sanatlar fakülteleri ve eğitim fakülteleri resim öğretmenliği bölümü yetenek sınavlarına hazırlanma süreci içerisinde kesinlikle öğrenmesi gereken konu başlıklarını içinde barındıran, bir eğitim-öğretim yılını kapsayacak 30 haftalık ve 180 ders saatinden oluşan, egzersiz planı örneği;

Tablo 6 Önerdiğim Örnek Egzersiz Planı

Konular	Amaçlar	Teknik	Zaman
El açma çalışmaları Yuvarlak formlar (Bardak, Şişe vb.)	Basit bir anlatım ile oran-orantı bilgisinin verilmesi.	Karakalem	6 Ders saati
El açma çalışmaları Yuvarlak formlardan oluşan Natürmort	Çizgi kullanımı ve çizgi değerleri bilgisi. Oran-orantı bilgisini pekiştirmek.	Karakalem	6 Ders saati
El açma çalışmaları Natürmort (yuvarlak formlar ve farklı cisimler kutu, masa vb.)	Çizgi kullanımının pekiştirilmesi, kompozisyon bilgisinin verilmesi.	Karakalem	6 Ders saati
El açma çalışmaları Kumaş çalışması	Işık gölge ile karakalem tonlama ve tarama tekniklerinin verilmesi . Kumaşın dokusunun farkında olabilme yetisinin kazandırılması.	Karakalem	6 Ders saati
El açma çalışmaları Natürmort (Kumaş, şişe, bardak)	Işık-gölge tonlama tekniğinin pekiştirilmesi	Karakalem	12 Ders saati
El açma çalışmaları El ayak çalışmaları (Kumaş ile birlikte kompoze edilebilir.)	İnsan anatomisi ve figür resmine giriş bilgisinin verilebilmesi.	Karakalem	12 Ders saati

Konular	Amaçlar	Teknik	Zaman
Ayakta insan figürü (Portre gibi detaylara girmeden-Kabataslak.)	İnsan anatomisi üzerinde oran-orantı alabilme bilgisi. 1/7 tekniğinin verilebilmesi	Karakalem	24 Ders saati
Oturan insan figürü kompozisyonu	Oturan insan figürü üzerinde oran-orantı alabilme. Çizgi ve tonlama tekniklerini geliştirebilme.	Karakalem	18 Ders saati
Oturan insan figürü ve mekan bilgisi	Oran-orantı, tonlama ve çizgi tekniklerini geliştirirken, kompozisyonu da aşılayabilme.	Karakalem	6. Ders saati
İki figür ve mekandan oluşan kompozisyon.	Aynı düzleme ayak basan iki figürün birbirleri arasında ayrıca mekan ile ilişkilerini oranlayabilme.	Karakalem	6. Ders saati
Çoklu figür ve mekandan oluşan kompozisyonlar	Bol figürlü kompozisyonlar oluşturabilme ayrıca mekanla ilişki kurabilme.	Karakalem	6. Ders saati
Mekan (Perspektif)	Perspektif derinlik bilgisini verebilme.	Karakalem	6. Ders saati
Düşsel olarak çoklu figür ile mekanlar düzenleme (bellek çalışması)	İmgesel olarak hastane, pazaryeri gibi çoklu figürleri mekan içerisinde kompozite edebilme tekniğinin geliştirilmesi.	Karakalem	12. Ders saati
Objeleri ve figürleri stilize edebilme	Grafiksel çalışmaların farkında oluş ve grafik,tekstil gibi değişik disiplinlere adaptasyon.	Karakalem	6. Ders saati
Boya çalışmaları (sulu-kuru-pastel-guaj boyalar). İlk aşamalarda soyut kompozisyon.	Yetenek sınavlarında çıkan boya tiplerinin kullanımları hakkında genel bilgi verebilme	Sulu-kuru-pastel-guaj boyalar	6. Ders saati
Boya ile Natürmort	Boyayı kompozisyon içinde kullanabilme	Sulu-kuru-pastel-guaj boyalar	12. Ders saati
Boya ile insan figürü çizimleri	Boyayı insan anatomisi üzerinde kullanabilme	Sulu-kuru-pastel-guaj boyalar	12. Ders saati
Sanat tarihi bilgisi (Mülakat sınavı için)	Klasik, Rönesans, Barok, Neo-Klasik, Romantik ,Realist ve Çağdaş akımlar gibi dönemleri ve özelliklerini benimsetme	Sözlü anlatım örnek gösterme	12. Ders saati
Grafik, Tekstil, Heykel, Seramik, Endüstriyel tasarım, İç mimari gibi bölümlerin anlatımı	Değişik disiplinler hakkında genel kültür bilgisi vererek öğrenciyi mülakat sınavına hazırlama.	Sözlü anlatım	6. Ders saati

Bu plan hazırlanırken ve konu başlıkları belirlenirken yetenek sınavına hazırlayıcı özel kursların eğitim planları incelenmiş etkili bir sonuca ulaşabilecek ortak noktalar değerlendirilerek bu plan hazırlanmıştır.

5.2.2. Ortaöğretim Resim Dersi Öğretmenlerimizin Kendilerini Geliştirebilmeleri İle İlgili Öneriler

Milli Eğitim Teşkilatındaki resim dersi öğretmenlerinin kendilerini geliştirememelerinin ana kaynağı, onları denetleyici doğru bir kurumsal yapılaşmanın eğitim sisteminde var olmamasıdır. Milli Eğitim Teşkilatında okul idarecileri ve milli eğitim müfettişleri, resim öğretmenlerinin prosedür olarak sadece öğretmenlik becerilerini denetlemektedir. Fakat işin sanatsal yönünü irdeleyemedikleri için gerçek anlamda sonuç alınamayan bir denetleme sistemi oluşmaktadır. Problemin çözümü olarak benim önerim müfettişlerle beraber Fakültelerimizdeki Resim Bölümü öğretim görevlilerinin de bu denetlemelerde aktif rol oynamalarıdır. Ben ise daha genele hitap eden ve daha etkili bir sistemle sorunun üzerine gidilmesinden yanayım ve tasarladığım "İl-İlçe Kültür Sanat Heyetleri" adı altındaki kurumsal yapıyı sizlere tanıtacağım:

5.2.3. İl-İlçe Kültür ve Sanat Heyetleri

Resim dersi öğretmenlerinin daha kaliteli bir denetimden geçmeleri kendilerini geliştirmeleri yönünden onları daha çok teşvik edici bir özellik taşımaktadır. Diğer tespitim ise eğitim bölgelerindeki resim öğretmenlerinin birbirleriyle iletişim kuramamaları, sadece dönem başı ve dönem ortası bölge zümre toplantılarında zümre başkanı resim öğretmenlerinin birbirleriyle yüzeysel olarak görüştiklerini söyleyebilmekteyim. Resim öğretmenlerinin iletişim içinde olmalarını ve ortak bir çalışma sistemi ile bütünleştirilmelerinin problemin çözümünde etkili olacağını düşünüyorum. Bu ortak çalışma beden eğitimi öğretmenleri arasında oluşturulan "İlçe Lig Heyetleri" ayarında bir "il-ilçe kültür-sanat heyetleri"nin kurulması ile sağlanabilir. Zaten hali hazırda her milli eğitim müdürlüğünün sene içerisinde resim yarışmalarının değerlendirilmesi amaçlı bir komisyona ihtiyacı bulunmaktadır. İşte bu yarışma

komisyonu olgusunun gözle görülen bir problem olduğu, bazen tecrübeli bir resim öğretmeninden oluşan güvenilirliği tartışılır (ki öğretmen askerliğim esnasında 2005-2006 eğitim öğretim yılında Hakkari İl Milli Eğitim Müdürlüğü resim yarışmaları il komisyonunu ara sıra yanıma verilen birkaç ziyaretçi resim öğretmeni olmasına rağmen kendi başıma yaptığımı konuya üzümlere örnek verebilirim) bir jüri sisteminin adaletli bir yapı taşımadığını düşünmekteyim. Burada benim tasarladığım il-ilçe kültür sanat heyetleri daha etkili olabilir ve ortak bir çalışma sisteminden yola çıkan heyet sadece, resim yarışmalarının değerlendirilmesinde değil, ilçe içerisindeki resim sergileri, sosyal etkinlikler ve en önemlisi yetenek sınavlarına öğrenci yetiştirici, ücretsiz hazırlık kursları gibi bir çok sanatsal etkinlikte hizmet vereceklerdir.

5.2.4. İl-İlçe Kültür ve Sanat Heyetlerine Öğretmen Seçimi

İl-ilçe kültür sanat heyetlerine sanat öğreticisi seçiminde ilçe sınırları içerisindeki resim öğretmenlerinden hizmet puanları ele alınarak, ayrıca master, doktora sahibi olanların öncelik tanınan bir seçim sistemi Türkiye'nin her eğitim bölgesinde kolaylıkla gerçekleştirilebilir. Fakat öğretmenlerimizin bu ortak çalışmaya katılımlarını sağlamak için İl-İlçe Kültür Sanat Heyetleri üyeliklerinin cazip hale getirilmesi gerekmektedir. Örnek olarak heyet üyelerine uzman öğretmenlik hakkı tanınabilir veya tatmin edici bir ek ders ücreti tahakkuk ettirilebilir, verilecek teşekkür ve takdir belgeleri ile sistem mutlaka cazip hale gelecektir.

İl-İlçe Kültür Sanat Heyetlerinin seçiminde daha etkin olacağını düşündüğüm sistem ise; merkezi bir sınav sisteminin uygulanması ve nasıl Güzel Sanatlar Liselerine öğretmen alımları uygulanıyorsa İl-İlçe Kültür Sanat Heyetlerine de aynı merkezi sınav sistemi uygulanması sistemidir. Milli Eğitim Teşkilatımızdaki resim öğretmenlerinin kendi branşları çerçevesindeki bir merkezi sınav ile ortaya çıkmış "branşsal başarı puanı" ile yargılanmaları gerektiğini düşünüyorum. Branşsal başarı puanının oluşumunda ise; desen, renkli teknikler ve test tekniği ile sanat tarihi muhtevisiyatından oluşan merkezi sistem sınavından alınacak ham puana resim öğretmenin çalışmışlığından doğan hizmet puanının, aldığı takdir-teşekkür belgelerinin belli oranda

aksetmesi gerekliliğinin yanı sıra kişinin master veya doktora sahibi olmasının katsayı üzerinde etkili olması gerektiğini düşünmekteyim. Elbette ki bu merkezi sınav belirli zaman süreleri içerisinde tekrarlanmalı ve resim öğretmenleri branşsal başarı puanlarına göre sıralanarak güzel sanatlar liselerine ve il-ilçe kültür, sanat heyetlerine dahil edilmelidirler.

KAYNAKÇA

- ATAN, Ahmet, **Resimli Resim Sözlüğü**, Asil Yayın Dağıtım, 2006.
- CEZANNE, Paul, **Über die Kunst**, Rowohlt Klassiker 6, Hamburg, 1957.
- ERİNÇ, Sıtkı M., **Resmin Eleştirisi Üzerine**, İstanbul: Hil Yayın, 1995.
- ERSOY, Ayla, **Sanat Kavramlarına Giriş**, İstanbul: Yorum Sanat Yayınları, 1995.
- EROĞLU, Özkan, **Resim Sanatı Sözlüğü**, İstanbul: Nelli Sanat Evi Yayınları, 2006.
- ESTIN, Colette & LAPORTE, Hélène, **Yunan ve Roma Mitoloji**, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Çeviri: Musa Eran, 2002.
- GOMBRICH, Ernst H., **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, Çevirenler: Erol Erduran ve Ömer Erduran, 1999.
- GÖKAYDIN, Nevide , **Temel Sanat Eğitimi**, Ankara: M. E. B. Yayınları, 2002.
- GRABAR, Oleg, **İslam Sanatının Oluşumu**, Kanat Yayınları, Çeviri: Nuran Yavuz, 2004.
- GÜRER, Latife, **Temel Tasarım**, İ.T.Ü. Mimarlık Fak. Bina Bilgisi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 1990.
- İŞİNGÖR, Mümtaz , ETİ, Erol, ASLIER, Mustafa, **Resim 1 Temel Sanat Eğitimi**, Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları,
- İPRİŞOĞLU, Mazhar Ş., **İslamda Resim Yasağı ve Sonuçları**, Yapı Kredi Yayınları, 1973.
- KILIÇKAN, Hüseyin, **Resim Bilgisi**, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2002.
- KÜHN, Herbert, **Der Aufstieg der Menschheit**, Frankfurt/M Hamburg: Fischer Bücherei 82, 1955.

LEPPERT, Richard, **Sanatta Anlamın Görüntüsü**, Ayrıntı Yayınları, Çeviri: İsmail Türkmen, 2002.

MISIR, İstanbul: Boyut Yayınları, 2004.

MÜLAYİM, Selçuk, **Sanata Giriş**, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 1994.

ÖZTÜRK, Hüseyin , **Eğitim ve Felsefe**, Ankara: M. E. B. Yayınları, 1990.

RİCE, Tamara Talbot, **Bizans'ta Günlük Yaşam**, İstanbul: Özne Yayımcılık, Çeviri: Bilgi Altınok.

SAN, İnci , **Resim-İş Öğretiminde Yaratıcılık**, Ankara, Ted. Yayıncılık, 1990.

SINGTON, Adrian & ROSS, Tony, **Resim ve Ressamlar**, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Çeviri: Tuna Ertem, 2002.

ŞENYAPILI, Önder, **Yirmici Yüzyıl**, Boyut Yayın Grubu, 2004.

TANSUĞ, Sezer, **Resim Sanatının Tarihi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1999.

TUNALI, İsmail, **Sanat Ontolojisi**, İnkılap Kitapevi Yayınları, 2002.

TURANİ, Adnan, **Çağdaş Sanat Felsefesi**, Remzi Kitabevi, 1999.

TURANİ, Adnan, **Dünya Sanat Tarihi**, Remzi Kitabevi, 2004.

VEZZOSİ, Alessandro, **Leonardo da Vinci Evren Bilimi ve Sanatı**, Yapı Kredi Yayınları, Çeviri: Nami Başer, 2002.

WÖLFFLİN, Heinrich, **Sanat Tarihinin Temel Kavramları**, Remzi Kitabevi, Çeviri: Abdullah Örs, 1995.